

Διδρυματικό μεταπτυχιακό

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας - Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Λογιστική/ελεγκτική

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Όνομα Φοιτητή: Αλέξανδρος

Πατρώνυμο Φοιτητή: Νικόλαος

Επίθετο Φοιτητή: Πρίγκος

Αρ. Φοιτητικού Μητρώου: M021616037

Επιβλέπων Καθηγητής: Αναπλ. Καθηγητής Στέφανος Παπαδάμου

Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών: Λογιστική Και Ελεγκτική

Ακαδημαϊκός Έτος: 2017 – 2018

Βόλος: 9/2/2018

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ:ΣΤΗΝ ΣΟΦΙΑ ΣΤΟΝ ΝΙΚΟΛΑ ΣΤΗΝ ΜΑΡΙΑ

Υπεύθυνη Δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στη διπλωματική εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η διπλωματική εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του διδρυματικού προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στην Λογιστική και Ελεγκτική του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας με το τμήμα Λογιστικής του ΤΕΙ Θεσσαλίας.

Βόλος, Φεβρουάριος 2018

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες.....	1
Περίληψη.....	4
Κεφάλαιο 1ο :Εισαγωγή	
1.1 Σκοπός και Διάρθρωση Εργασίας.....	5
Κεφάλαιο 2ο: Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις – Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα	
Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις – Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα.....	6
2.1 Ορισμός Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων.....	6
2.2 Πλεονεκτήματα Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων.....	10
2.3 Μειονεκτήματα Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων.....	12
Κεφάλαιο 3ο: Σύγκριση Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα	
3.1 Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	16
3.2 Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις στην Ελλάδα.....	20
Κεφάλαιο 4ο: Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις και Ανάπτυξη	25
Κεφάλαιο 5ο: Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις και Απασχόληση	37
5.1 Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή.....	38
Κεφάλαιο 6ο: Συμπεράσματα	44
Βιβλιογραφία	
Ξένη Βιβλιογραφία.....	46
Ελληνική Βιβλιογραφία.....	47
Ιστοσελίδες.....	48

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η αναλυτική παρουσίαση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε ελληνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο καθώς επίσης και η συμβολή αυτών στην ανάπτυξη και την απασχόληση. Πιο συγκεκριμένα, μετά από την κατανόηση της έννοιας «Μικρομεσαία Επιχείρηση» αλλά και των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων που αυτή μπορεί να παρουσιάζει, εντοπίζεται και αναλύεται η επιρροή που αυτή μπορεί να έχει τόσο στον τομέα της ανάπτυξης της οικονομίας όσο και στον τομέα της απασχόλησης. Έπειτα από την σύγκριση των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων με αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκύπτει ότι, η Ελλάδα κατέχει αρκετά υψηλά ποσοστά τόσο στον αριθμό των επιχειρήσεων αυτών, στον αριθμό των εργαζομένων που αυτές απασχολούν όσο και στο ποσό της προστιθέμενης αξίας που προέρχεται από αυτές. Βέβαια, ακόμη και οι ευρωπαϊκές χώρες με βαριά βιομηχανία παρουσιάζουν μεγάλη δραστηριότητα στον τομέα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ: μικρομεσαίες επιχειρήσεις, απασχόληση, ανάπτυξη, Ελλάδα, Ευρωπαϊκή Ένωση

ABSTRACT

The purpose of this assignment is to provide an analytical review of the small and medium enterprises (SMEs) both to a Hellenic and European level as well as their contribution to the development and the employment. More specifically, after the comprehension of the term “Small – Medium Enterprise” and their advantages and disadvantages, the influence of the SMEs both to the field of development and the field of employment is detected. Furthermore, from the comparison between the Greek and European SMEs, arises the fact that Greece holds surprisingly high percentages to the number of SMEs, the Full Time Equivalent and the Gross Value Added. However, it is important to mention that the other European countries which may own heavy industry enterprises, do have great activity on the field of the SMEs.

Keywords: SMEs, employment, development, Greece, European Union

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΩΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Είναι πλέον γνωστό ότι τη τελευταία δεκαετία η παγκόσμια οικονομία επηρεάζεται από έννοιες όπως η παγκοσμιοποίηση, η οικονομική κρίση αλλά και ο εντεινόμενος ανταγωνισμός, στοιχεία τα οποία εξωθούν τη σύγχρονη επιχείρηση σε ταχεία και αδιάλειπτη προσαρμογή των δομών της στις απαιτήσεις της αγοράς. Έτσι λοιπόν, τα τελευταία χρόνια γιγαντώνεται η σημασία και ο σταθεροποιητικός ρόλος της μικρομεσαίας επιχείρησης, η οποία μάλιστα καλείται να δώσει τον δικό της αγώνα προκειμένου να εκσυγχρονισθεί, να επιβιώσει αλλά κυρίως να διακριθεί στο επικρατούμενο ανταγωνιστικό περιβάλλον. Κάτω από το βάρος των συνεχώς μεταβαλλόμενων συνθηκών οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις καλούνται να επιλέξουν την πλέον κατάλληλη επιχειρηματική στρατηγική που θα τους επιτρέψει όχι μόνο να επιβιώσουν αλλά και να βάλουν την υποδομή για την ανάπτυξή τους. Αυτές λοιπόν οι επιχειρήσεις είναι που συμβάλλουν αποφασιστικά στην παραγωγή, την απασχόληση, την αποκέντρωση και την κοινωνική συνοχή. Λειτουργούν επίσης, ως φυτώρια νέων επιχειρήσεων, καινοτόμων ειδών και εφαρμογών, ευέλικτων επιχειρηματικών σχημάτων, εξυπηρέτησης τοπικών αναγκών, χωροταξικής κατανομής θέσεων απασχόλησης και εισοδήματος.

Η παρούσα εργασία εντάσσεται στο Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών της Σχολής Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του ΤΕΙ Θεσσαλίας και έχει ως σκοπό την αναλυτική παρουσίαση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων όσο σε ελληνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Πιο συγκεκριμένα, στην παρούσα εργασία γίνεται αναλυτική παρουσίαση του ορισμού των μικρομεσαίων επιχειρήσεων καθώς επίσης και το πλεονεκτημάτων αλλά και των μειονεκτημάτων αυτών στο Κεφάλαιο 2, ενώ ακολουθεί το Κεφάλαιο 3 όπου γίνεται μία συγκριτική ανάλυση μεταξύ των μικρομεσαίων επιχειρήσεων της Ελλάδας και αυτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο Κεφάλαιο 4, αναλύεται η συμβολή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην ανάπτυξη ενώ στο Κεφάλαιο 5, αναλύεται η συμβολή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην απασχόληση. Τέλος, στο Κεφάλαιο 6, συνοψίζονται τα κυριότερα συμπεράσματα που προκύπτουν από την παρούσα εργασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ – ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ

2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Για να μπορέσει να γίνει κατανοητή η παρούσα πτυχιακή εργασία θεωρείται απαραίτητη η κατανόηση των όρων εκείνων που θα χρησιμοποιηθούν στην συνέχεια της ανάλυσης. Συνεπώς αρχικά θα παρατεθούν οι ορισμοί για την έννοια της επιχείρησης, της μικρομεσαίας επιχείρησης καθώς επίσης και τα διακριτά χαρακτηριστικά που ξεχωρίζουν τις επιχειρήσεις σε μεσαίες, μικρές ή πολύ μικρές αλλά και σε διαφορετικούς τύπους επιχειρήσεων.

Ως επιχείρηση ορίζεται κάθε μονάδα, ανεξάρτητα νομικής υπόστασης, που έχει οικονομική δραστηριότητα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2003). Τέτοιες νοούνται κυρίως οι μονάδες που ασκούν βιοτεχνική ή άλλη δραστηριότητα, ατομικά ή οικογενειακά, προσωπικές εταιρείες ή ενώσεις προσώπων που ασκούν τακτικά μια οικονομική δραστηριότητα με σκοπό το κέρδος.

Αν και δεν υφίσταται ένας ευρέως αποδεκτός ορισμός της μικρομεσαίας επιχείρησης, και τείνει να εφαρμόζεται συνεχώς ένας τροποποιημένος ορισμός σε σχέση με τις συγκεκριμένες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες κάθε χώρας και τις εφαρμοζόμενες πολιτικές, έχουν γίνει προσπάθειες να θεσπιστεί ένα γενικό πλαίσιο που θα περικλύει τις επιχειρήσεις αυτές. Οι βασικές διαφορές εντοπίζονται κυρίως στον ορισμό του μεγέθους μιας μικρομεσαίας επιχείρησης και προκαλούνται από γεωγραφικές παραμέτρους και κυρίως από τις διαστάσεις των αγορών στις οποίες δραστηριοποιούνται. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, τα περισσότερο χρησιμοποιούμενα ποσοτικά κριτήρια για τον ορισμό μιας επιχείρησης ως μικρομεσαίας είναι πρωτίστως ο αριθμός των απασχολουμένων και κατά δεύτερον ο κύκλος εργασιών.

Βάσει Ευρωπαϊκής Ένωσης και σύμφωνα με την Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, τα απαραίτητα κριτήρια για να υποδειχθεί αν μία επιχείρηση ανήκει στην κατηγορία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων είναι:

- ο αριθμός των υπαλλήλων και
- ο κύκλος εργασιών ή
- το σύνολο του ισολογισμού (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2003).

Αναφερόμενοι, λοιπόν, στο μέγεθος των επιχειρήσεων και για να προσδιορίσουμε πότε μια επιχείρηση είναι μεγάλη, μεσαία ή μικρή, τείνουν να χρησιμοποιούνται τα ακόλουθα κριτήρια:

- Η αξία του ενεργητικού
- Το μέγεθος των ιδίων κεφαλαίων
- Αριθμός εργαζομένων
- Ο ετήσιος κύκλος εργασιών (τζίρος)
- Μερίδιο της αγοράς

Όταν λοιπόν σε μία επιχείρηση η διοίκηση και ο ιδιοκτήτης ταυτίζονται στο ίδιο πρόσωπο και ο απόλυτος έλεγχος ασκείται από αυτό το άτομο ενώ παράλληλα έχει μικρό μερίδιο αγοράς, περιορισμένους οικονομικούς πόρους και απασχολεί σχετικά μικρό αριθμό εργαζομένων, τότε αυτή η επιχείρηση μπορεί να θεωρηθεί μικρομεσαία επιχείρηση.

Γενικά, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούνται από επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους από 250 εργαζομένους και των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα 50 εκατομμύρια ευρώ ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 43 εκατομμύρια ευρώ. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις χωρίζονται σε τρεις υποκατηγορίες, τις μεσαίες, τις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις και πάλι βάση των προαναφερθέντων χαρακτηριστικών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2003). Πιο αναλυτικά, ως μεσαία επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 250 εργαζομένους και της οποίας ο κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα 50 εκατ. ευρώ ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 43 εκατ. ευρώ. Αντίστοιχα, ως μικρή επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 50 εργαζομένους και της οποίας ο ετήσιος κύκλος εργασιών ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 10 εκατομμύρια ευρώ, ενώ ως πολύ μικρή επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από δέκα εργαζομένους και της οποίας ο ετήσιος κύκλος εργασιών ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 2 εκατομμύρια ευρώ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2003).

Δεδομένου ότι αυτός ο ορισμός έχει θεσπιστεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση, εκείνη τείνει να τον εφαρμόζει στα Κοινοτικά Προγράμματα, ενώ παράλληλα συστήνει - χωρίς όμως να δεσμεύει - προς τις χώρες - μέλη και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων να υιοθετήσουν και εκείνες τον ίδιο ορισμό όσο αφορά τα προγράμματα τους.

Ο ορισμός λοιπόν των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων πραγματοποιείται με σκοπό να εκτιμηθεί καλύτερα η οικονομική πραγματικότητα των επιχειρήσεων αυτών και στόχος είναι να αποφευχθεί ενδεχόμενη εκμετάλλευση των μηχανισμών υποστήριξης των εν λόγω επιχειρήσεων από επιχειρήσεις που διαθέτουν μεγαλύτερη οικονομική δύναμη από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Έπειτα από τον ορισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μπορεί να γίνει και η κατηγοριοποίηση των επιχειρήσεων ανά τύπο επιχείρησης, τύποι οι οποίοι συμπεριλαμβάνονται για τον υπολογισμό των απασχολούμενων. Η κατηγοριοποίηση αυτή δημιουργεί τρεις τύπους επιχειρήσεων: τις ανεξάρτητες, τις συνεργαζόμενες και τις συνδεδεμένες επιχειρήσεις. Πιο συγκεκριμένα, ανεξάρτητες θεωρούνται οι επιχειρήσεις που είναι εντελώς αυτόνομες και δεν συμμετέχουν σε άλλες επιχειρήσεις, αλλά και καμία άλλη επιχείρηση δεν συμμετέχει σε αυτές. Συνεργαζόμενες θεωρούνται οι επιχειρήσεις οι οποίες συνάπτουν σημαντικές χρηματοοικονομικές εταιρικές σχέσεις με άλλες επιχειρήσεις, χωρίς η μία να ασκεί πραγματικό άμεσο ή έμμεσο έλεγχο στην άλλη, ενώ τέλος συνδεδεμένες θεωρούνται οι επιχειρήσεις μεταξύ των οποίων υπάρχει άμεση ή έμμεση σχέση διοικητικής ή οικονομικής εξάρτησης ή και ελέγχου, διότι η μία συμμετέχει στο κεφάλαιο ή και τη διοίκηση της άλλης, ή υπάρχει η συμμετοχή των ιδίων προσώπων στο κεφάλαιο και τη διοίκηση και των δυο επιχειρήσεων (IMEΓΣΕΒΕΕ¹).

Αν θέλουμε να επικεντρωθούμε στην ελληνική περίπτωση θα πρέπει αρχικά να αναφερθούμε στο Ελληνικό Οργανισμό Μικρο-Μεσαίων Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας (EOMMEX). Σύμφωνα με τον Οργανισμό αυτό, προκύπτει ένας ορισμός ο οποίος θεωρεί ως μικρομεσαίες επιχειρήσεις εκείνες τις επιχειρήσεις που απασχολούν μέχρι 100 άτομα προσωπικό. Αν αντί αυτού γινόταν χρήση του ορισμού που έχει θεσπιστεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση, τότε θα περιλαμβανόταν σχεδόν όλες οι επιχειρήσεις δεδομένου ότι το 99% των επιχειρήσεων απασχολεί το πολύ 50 άτομα. Ως μικρομεσαία επιχείρηση στην Ελλάδα ορίζεται μια οικογενειακή επιχείρηση της οποίας η διοίκηση ταυτίζεται με την κυριότητα και η καθημερινή διαχείριση εξασφαλίζεται συνήθως από τον επιχειρηματία. Η

---

¹ <http://www.imegsevee.gr/arhtrografia/221-orismos>

Τράπεζα της Ελλάδος για λόγους χρηματοδότησης χαρακτηρίζει ως μεταποιητική μικρομεσαία επιχείρηση εκείνη την επιχείρηση που το ανώτατο ύψος του μέσου κύκλου εργασιών της τελευταίας τριετίας δεν υπερβαίνει τα 2.500.000 ευρώ (ΙΜΕΓΣΕΒΕΕ).

Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται ως η χώρα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων δεδομένου ότι οι επιχειρήσεις με λιγότερα από 100 άτομα προσωπικό αποτελούν το 99,8% του συνόλου των επιχειρήσεων και απασχολούν περίπου 60% του εργατικού δυναμικού του δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Σύμφωνα με τον ΕΟΜΜΕΧ, το 96,3% των επιχειρήσεων απασχολούν έως 10 άτομα πράγμα που τις κατατάσσει στις μικρές επιχειρήσεις και αυτό τις κάνει τον σπουδαιότερο πυλώνα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με την ετήσια Ευρωπαϊκή Έκθεση για τα έτη 2010-2014, οι πολύ μικρές επιχειρήσεις (με προσωπικό μέχρι 10 άτομα) στην Ελλάδα ξεπερνούν το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο σύνολο των επιχειρήσεων (96,5% για την Ελλάδα και 92,1% για την Ευρωπαϊκή Ένωση), ενώ αποτελούσαν το 96,6% των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Το ποσοστό αυτό είναι 4 περίπου ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αν επικεντρωθούμε στην Ελλάδα, αποδεικνύεται πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων από το γεγονός ότι τέτοιου είδους επιχειρήσεις απασχολούσαν το 85,7% του συνόλου των εργαζομένων των ελληνικών επιχειρήσεων, με τις πολύ μικρές επιχειρήσεις να κατέχουν ιδιαίτερα υψηλό μερίδιο στη δημιουργία θέσεων εργασίας, τόσο στο σύνολο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (67,5%) όσο και στο σύνολο των επιχειρήσεων (57,8%). Επόμενες στην κατάταξη έρχονται οι επιχειρήσεις που απασχολούν 10-49 άτομα οι οποίες το 2011, κατείχαν το 17,4% του συνόλου των θέσεων εργασίας στην Ελλάδα και περίπου το 20,3% των θέσεων εργασίας στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, ποσοστά παρόμοια με εκείνα του 2010 (ΙΜΕΓΣΕΒΕΕ).

Παρά το γεγονός ότι οι μικρομεσαίες κατέχουν ένα υψηλό ποσοστό του συνόλου των επιχειρήσεων στον ελλαδικό χώρο αλλά και στο σύνολο της απασχόλησης, τα ποσοστά δεν είναι αντίστοιχα στην δημιουργία ΑΕΠ καθώς για το 2011 οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις παρήγαγαν μόλις το 71,7% της συνολικής προστιθέμενης αξίας, ενώ οι πολύ μικρές επιχειρήσεις το 2011 αντιπροσώπευαν μόλις το 35,4%. Αντίθετα, οι μεγάλες επιχειρήσεις που απασχολούν πάνω από 250 άτομα, αποτελούν μόλις το 0,1% του συνόλου των επιχειρήσεων και το 14,4% των θέσεων απασχόλησης, και δημιούργησαν το 28,3% του ΑΕΠ για τα έτη

2010 και 2011.

Σύμφωνα με τους Daskalakis και Psillaki (2008), οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό των εταιριών στις αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες, και θεωρούνται « οι πραγματικοί γίγαντες » της Ευρωπαϊκής οικονομίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση πλέον έχει καταλάβει ότι η αντιμετώπιση των μακροοικονομικών προβλημάτων, όπως η ανεργία, μπορεί να αντιμετωπισθεί μόνο με την ενθάρρυνση των τομέων υψηλής τεχνολογίας και την ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν κάποιοι συγγραφείς που ισχυρίζονται ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις θα αποτύχουν ή θα καταστραφούν από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις, και κατά συνέπεια, ασκούν πολύ μικρή επιρροή στην οικονομία.

Επιτυχημένες επιχειρήσεις οδηγούν σε επιτυχημένες οικονομίες και κοινωνίες. Βέβαια, για να υπάρχουν τέτοιες επιχειρήσεις, είναι αναγκαίο να υπάρχουν οι κατάλληλες προϋποθέσεις. Η εκάστοτε κοινωνία πρέπει να δέχεται και να σέβεται το ρόλο των επιχειρήσεων και των ιδιοκτητών αυτών. Η πολιτεία πρέπει να δημιουργεί ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την αποτελεσματική λειτουργία τους και την ανάπτυξή τους. Η πολιτεία θα πρέπει επίσης να φροντίζει ώστε να μεγιστοποιείται η κοινωνική συνεισφορά των επιχειρήσεων. Πρέπει να φροντίζει για την τήρηση των νόμων και των κανόνων ανταγωνισμού καθώς και τη δίκαιη διανομή των κοινωνικών πλεονασμάτων που δημιουργούνται (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων, 2002).

2.2 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αναμφισβήτητα συνεισφέρουν στην εθνική οικονομική ευημερία. Η ευελιξία στην παραγωγή, η γρήγορη και εύκολη αφομοίωση της τεχνολογίας και καινοτομίας, προσαρμοστικότητα στις συνθήκες της αγοράς, προσωπικές πελατειακές σχέσεις και η συμβολή τους στην ανάπτυξη και απασχόληση απομονωμένων περιοχών είναι μερικά από τα πλεονεκτήματα έναντι των μεγάλων επιχειρήσεων.

Προσπαθώντας να καταλάβουμε την συμβολή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων θα καταγράψουμε τα κυριότερα πλεονεκτήματα αυτών που εντοπίζουν διάφοροι μελετητές – ερευνητές παρακάτω:

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις δημιουργούν πολλές εργασιακές ευκαιρίες, απαραίτητες σε έναν συνεχώς αυξανόμενο πληθυσμό και οικονομία. Έρευνες αποδεικνύουν ότι οι

μικρομεσαίες επιχειρήσεις δημιουργούν την «μερίδα του λέοντος» όσον αφορά τις νέες θέσεις εργασίας, ενώ οι μεγάλες επιχειρήσεις συνεχώς μειώνουν τον αριθμό των υπαλλήλων τους. Οι θέσεις αυτές προέρχονται από τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων και από την επέκταση που επακολουθεί. Επίσης, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις επιδίδονται σε καινοτομίες (Clarsson, 1989). Πολλά από τα προϊόντα που παράγονται από τις μεγάλες εταιρίες προέρχονται από ανεξάρτητους επαγγελματίες και μικρούς οργανισμούς. Παραδείγματα προϊόντων είναι τα φωτοτυπικά μηχανήματα, το φερμουάρ, το αυτόματο κιβώτιο ταχυτήτων αυτοκινήτου, το στυλό διαρκείας, το έγχρωμο φιλμ και πολλά άλλα. Επιπρόσθετα, ενισχύουν τις μεγάλες επιχειρήσεις, καθώς οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι πιο ειδικές για την εκτέλεση ενός συνόλου δραστηριοτήτων τις οποίες αδυνατούν να διεκπεραιώσουν οι μεγάλες. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις μπορούν να έχουν τον ρόλο του συνεδτικού κρίκου μεταξύ παραγωγών και πελατών. Για παράδειγμα εταιρίες χονδρικής και λιανικής πώλησης και η συνάρτηση προμήθειας όταν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις ενεργούν ως προμηθευτές και ως υπεργολάβοι. Επιπλέον, παρουσιάζουν ευελιξία και ταχύτητα στη λήψη αποφάσεων (Dosi, 1988), καθώς έχουν αυξημένο αίσθημα ατομικής πρωτοβουλίας και ευθύνης, και γρήγορη προσαρμογή στις μεταβαλλόμενες συνθήκες με μικρότερο κόστος.

Σε μία μικρομεσαία επιχείρηση υπάρχει συνήθως ένα επίπεδο διοικητικής ιεραρχίας, δηλαδή μεταξύ του ιδιοκτήτη – manager και των εργαζομένων δεν παρεμβάλλονται άλλα όργανα ή άτομα υπεύθυνα για τη λήψη αποφάσεων. Επιπρόσθετα, δημιουργούν προσωπικές σχέσεις και γνωριμία με την πελατεία και εξυπηρετούν ιδιαίτερες ανάγκες των πελατών. Ο επιχειρηματίας επικοινωνεί άμεσα με το καταναλωτικό κοινό το οποίο γνωρίζει προσωπικά, καλύπτει άμεσα τις ανάγκες του κοινού και ανταποκρίνεται στις προτιμήσεις και τις συνήθειές του, καθώς τα προϊόντα που παράγουν συνήθως οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις και οι υπηρεσίες που προσφέρουν, καλύπτουν τις ανάγκες μικρού και γνωστού καταναλωτικού κοινού (Πετράκης, 2004). Αναφορικά με τα κέρδη της επιχείρησης αποτελούν την χρηματική ανταμοιβή του επιχειρηματία, γεγονός που αποτελεί ένα από τα ισχυρότερα κίνητρα για τη συμμετοχή σε ιδιωτικά επιχειρηματικά κίνητρα (ventures). Σε πολλές περιπτώσεις οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις φορολογούνται με μικρότερους συντελεστές, αντιμετωπίζουν λιγότερα νομοθετικά προβλήματα, και γενικότερα υπάρχει μεγαλύτερη ευελιξία τόσο ως προς την ίδρυσή τους, όσο και ως προς τη λειτουργία τους. Ένα ακόμη πλεονέκτημα τους είναι ότι έχουν την ευχέρεια της εκμετάλλευσης τοπικών πόρων και τέλος ότι τα τελευταία χρόνια εξειδικεύονται με ιδιαίτερη επιτυχία στην μικροηλεκτρονική – πληροφορική (Πετράκης, 2004).

Πλεονεκτήματα Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων

1	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις δημιουργούν θέσεις εργασίας
2	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις επιδίδονται σε καινοτομίες
3	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις διεκπεραιώνουν δραστηριότητες για τις μεγάλες επιχειρήσεις
4	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις διαθέτουν ευελιξία και ταχύτητα στην λήψη αποφάσεων
5	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις δημιουργούν προσωπικές σχέσεις με τους πελάτες
6	Τα κέρδη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων αποτελούν ανταμοιβή του επιχειρηματία
7	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν χαμηλότερους συντελεστές φορολογίας
8	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν λιγότερα νομοθετικά προβλήματα
9	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν μεγαλύτερη ευελιξία ως προς την ίδρυση τους και την λειτουργία τους
10	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν ευχέρεια εκμετάλλευσης τοπικών πόρων
11	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά εξειδίκευσης στην μικροηλεκτρονική και την πληροφορική

2.3 ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Πέρα από τα θετικά στοιχεία που έχουν ήδη αναφερθεί αναφορικά με τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, θα πρέπει να σημειωθεί ότι όπως είναι αναμενόμενο υπάρχουν και μειονεκτήματα για αυτές τις επιχειρήσεις. Τα κυριότερα προβλήματα δημιουργούνται λόγω της ταύτισης της παρουσίας του ιδιοκτήτη με αυτή της επιχείρησης και της χαμηλής ικανότητας αυτοχρηματοδότησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Ο μεγαλύτερος αριθμός

των επιχειρήσεων πάσχει από έλλειψη προγραμματισμού, οργάνωσης, σχεδιασμού νέων προϊόντων και χρήσης νέων τεχνολογιών. Παράλληλα και ιδιαίτερα στην χώρα μας, δυσκολεύονται να επιβιώσουν σε ένα επιχειρηματικό περιβάλλον χαρακτηριζόμενο από πολυνομία, γραφειοκρατία, υψηλό κόστος χρήματος και απουσία παροχής ολοκληρωμένων υπηρεσιών πληροφόρησης για την αξιοποίηση των κοινοτικών και άλλων κονδυλίων.

Τα σημαντικότερα προβλήματα αυτών των επιχειρήσεων αναλύονται παρακάτω. Αρχικά, το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων, που δεν ευνοεί τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας και τις καθιστά λιγότερο αποδοτικές και ανταγωνιστικές, και κατά συνέπεια περισσότερο ευάλωτες στις συχνές μεταβολές της αγοράς (Carson, 1985). Επιπρόσθετα, η έλλειψη σύγχρονου τεχνολογικού εξοπλισμού ή μη βελτιστοποίηση του υπάρχοντος και υποαπασχόληση των παγίων εγκαταστάσεών τους, ενώ παράλληλα παρουσιάζουν έλλειψη επαρκών κεφαλαίων και σοβαρές δυσχέρειες προσαρμογής σε μακροπρόθεσμο δανεισμό. Μία ακόμη έλλειψη που αποτελεί βασικό μειονέκτημα είναι η έλλειψη δικτύων πληροφόρησης σχετικά με τη διάδοση της τεχνογνωσίας και των επιχειρηματικών δεδομένων, όπως συνθήκες αγοράς και συμπεριφορά καταναλωτών (Τομάρας, 2009). Επίσης, η προμήθεια πρώτων υλών σε μικρές ποσότητες με υψηλό κόστος και όχι πάντοτε ικανοποιητικής ποιότητας, έχοντας έτσι μικρή παραγωγική ικανότητα και αδυναμία κάλυψης συνήθως μεγάλων παραγγελιών εξωτερικού (Carson, 1985).

Σημαντικό επίσης μειονέκτημα είναι η υποτυπώδη εμπορική οργάνωση, καθώς υφίσταται αδυναμία έρευνας και ανάπτυξης. Μη υιοθέτηση νέων τεχνολογιών παραγωγής, οργάνωσης και διοίκησης και πρόσβαση σε πηγές καινοτομιών. Ακόμη, η περιορισμένη αντίληψη της διεθνοποίησης και της παγκοσμιοποίησης της αγοράς, ιδιαίτερα στις ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις, και η έλλειψη προσαρμογής μέσω στρατηγικών σχεδίων στις ολοένα μεταβαλλόμενες εξελίξεις του περιβάλλοντος. Σε αυτό το σκηνικό έρχεται να προσθεθεί και η χαλαρή σύνδεση του εκπαιδευτικού και ερευνητικού συστήματος στις ανάγκες των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Οι περισσότερες μικρομεσαίες επιχειρήσεις τείνουν να τερματίζουν την λειτουργία τους στα αρχικά έτη με άλλα λόγια κινδυνεύουν να οδηγηθούν πολύ γρήγορα στην παύση λειτουργίας τους. Ο κυριότερος λόγος για το φαινόμενο αυτό είναι η μεγάλη ευκολία εισόδου και το γεγονός ότι δεν υπάρχουν προϋποθέσεις απαγορευτικές για την ίδρυση μιας μικρής επιχείρησης. Στην προκειμένη περίπτωση δηλαδή, αποδεικνύεται ότι η ελευθερία εισόδου στον τομέα αυτό δεν σημαίνει μόνο ελευθερία επιτυχίας, αλλά και αποτυχίας (Τομάρας, 2009).

Τέλος, η οικονομική κατάσταση της μικρομεσαίας επιχείρησης και κυρίως η ανεπαρκής χρηματοδότηση στα αρχικά στάδια μιας μικρομεσαίας επιχείρησης, όπου ο κίνδυνος για τον επενδυτή είναι εξαιρετικά υψηλός και το κόστος εκτίμησης και παρακολούθησης της επένδυσης εξαιρετικά υψηλό. Επίσης, η μικρή οικονομική επιφάνεια, το χαμηλό επίπεδο και ο μικρός αριθμός εξειδικευμένων στελεχών, οι περιορισμένες δυνατότητες χρηματοδότησης και ανάπτυξης συστημάτων διοίκησης (management) εντείνουν την δυσχερή θέση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Μειονεκτήματα Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων

1	Υπάρχει ταύτιση της περιουσίας του επιχειρηματία και της επιχείρησης
2	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις διαθέτουν χαμηλή ικανότητα αυτοχρηματοδότησης
3	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται από έλλειψη προγραμματισμού, οργάνωσης, σχεδιασμού, νέων προϊόντων και χρήση νέων τεχνολογιών
4	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις δυσκολεύονται να επιβιώσουν σε ένα επιχειρηματικό περιβάλλον με πολυνομία, γραφειοκρατία, υψηλό κόστος χρήματος, απουσία παροχής ολοκληρωμένων υπηρεσιών πληροφορίας
5	Το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων δεν ευνοεί τις οικονομίες κλίμακας
6	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι λιγότερο αποδοτικές και ανταγωνιστικές άρα πιο ευάλωτες στις μεταβολές της αγοράς
7	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται από έλλειψη σύγχρονου εξοπλισμού ή μη βελτιστοποίηση του υπάρχοντος, υποαπασχόληση των πάγιων εγκαταστάσεων και έλλειψη επαρκών κεφαλαίων
8	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν έλλειψη πληροφόρησης για την διάδοση με υψηλό κόστος
9	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις προμηθεύονται πρώτες ύλες σε μικρότερες ποσότητες με υψηλό κόστος και όχι πάντοτε ικανοποιητικής ποσότητας
10	Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν μικρή παραγωγική ικανότητα και αδυναμία

κάλυψης μεγάλων παραγγελιών εξωτερικού

- 11 Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν υποτυπώδη εμπορική οργάνωση
- 12 Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν περιορισμένη αντίληψη της διεθνοποίησης
- 13 Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν χαλαρή σύνδεση εκπαιδευτικού και ερευνητικού συστήματος
- 14 Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν μεγάλη ευκολία εισόδου που οδηγεί στην άμεση παύση εργασιών
- 15 Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν υψηλό κίνδυνο για τον επενδυτή
- 16 Η μικρή οικονομική επιφάνεια, το χαμηλό επίπεδο και ο μικρός αριθμός των εξειδικευμένων στελεχών, οι περιορισμένες δυνατότητες χρηματοδότησης και ανάπτυξης συστημάτων διοίκησης δυσχεραίνουν την θέση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1 ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Ο ορισμός της μικρομεσαίας επιχείρησης σύμφωνα με τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει ήδη διατυπωθεί στην προηγούμενη ενότητα. Ωστόσο, ενώ μέχρι και την 31/12/2004 ο ορισμός βασιζόταν στη σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 3 ης Απριλίου 1996, (Σύσταση 96/280/ ΕΚ), από την 1/1/2005 ισχύει ο ανανεωμένος ορισμός που βασίστηκε στη σύσταση της Επιτροπής του 2003 (Σύσταση 2003/261/ ΕΚ). Οι αλλαγές αντικατοπτρίζουν τις γενικές οικονομικές εξελίξεις από το 1996 και έπειτα, και τη μεγαλύτερη συνειδητοποίηση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (European Commission²).

Ο αναθεωρημένος ορισμός εφαρμόζεται καλύτερα στις διάφορες κατηγορίες των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και συμπεριλαμβάνει ευλογότερα τους διαφορετικούς τύπους σχέσεων που υπάρχουν μεταξύ των επιχειρήσεων. Συμβάλλει στην προώθηση της καινοτομίας και διαμορφώνει εταιρικές σχέσεις, ενώ παράλληλα εξασφαλίζει ότι μόνο εκείνες οι επιχειρήσεις οι οποίες χρειάζονται πραγματικά υποστήριξη καλύπτονται από τα δημόσια προγράμματα.

Σύμφωνα λοιπόν με τον ορισμό της σύστασης 2003/361/ ΕΚ, η κατηγορία των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων αποτελείται από επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους από 250 εργαζομένους και των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα 43 εκατομμύρια ευρώ (European Commission).

Ο ορισμός των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων δεν είναι δεσμευτικός παρά μόνο όσον αφορά ορισμένους τομείς, όπως οι κρατικές ενισχύσεις, η χρηματοδότηση μέσω Διαρθρωτικών Ταμείων ή τα Κοινοτικά Προγράμματα, και ιδιαίτερα το πρόγραμμα για την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη. Στην πραγματικότητα είναι πολύ δύσκολος ο ορισμός της, ιδιαίτερα αν προσπαθήσει κανείς να την προσδιορίσει κάνοντας σύγκριση

---

² https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/sme-definition_en

μεταξύ διαφόρων χωρών, καθώς, διαφορετικό είναι το φάσμα του μεγέθους των επιχειρήσεων στην Ιαπωνία, διαφορετικό στη Γερμανία, και πολύ διαφορετικό στην Ελλάδα (European Commission).

Για την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν την κινητήρια δύναμη καθώς προσφέρουν θέσεις απασχόλησης ενώ παράλληλα αναπτύσσουν το επιχειρηματικό πνεύμα και την καινοτομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση και κατά συνέπεια παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης . Σύμφωνα με τον Mihail (2003), οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν τον συνδετικό κρίκο της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, ενώ παράλληλα παίζουν σημαντικό ρόλο στην αξιοποίηση των παραγωγικών δυνατοτήτων και την περιφερειακή ανάπτυξη .

Πολλές μελέτες έχουν ασχοληθεί με το συγκεκριμένο θέμα και την συνεισφορά των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην οικονομική ανάπτυξη και την εκβιομηχάνιση, και την αλληλεξάρτηση που υπάρχει μεταξύ τους (Snodgrass and Biggs, 1996; Beck et al,2004). **Τα τελευταία χρόνια αναγνωρίζεται παγκοσμίως η σπουδαιότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων όχι μόνο σε οικονομικό, αλλά και σε κοινωνικό και πολιτισμικό επίπεδο.** Η σημασία τους για ολόκληρη την κοινωνία είναι πολύτιμη και η συνεισφορά τους αναντικατάστατη (European Commission).

Σύμφωνα με την European Commission, στην Γερμανία και την Νορβηγία, οι ανεξάρτητες μικρομεσαίες επιχειρήσεις τείνουν να αναπτύσσονται πολύ πιο γρήγορα σε σχέση με τις υπόλοιπες μικρομεσαίες επιχειρήσεις, ενώ στην Λετονία και την Φινλανδία εμφανίζεται το ακριβώς αντίθετο φαινόμενο. Συγκρίνοντας τα έτη 2008 και 2012, παρατηρείται ότι στην Γερμανία και την Νορβηγία οι μη ανεξάρτητες μικρομεσαίες επιχειρήσεις βρίσκονται στα ίδια επίπεδα ή και λίγο πιο χαμηλά με το πέρας του χρόνου, ενώ στην Λετονία, οι πολύ μικρές επιχειρήσεις αυξήθηκαν κατά 172% μεταξύ των δύο αναφερόμενων ετών.

Ευρωπαϊκός Χάρτης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποδέχθηκε την σπουδαιότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων με την δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χάρτη των μικρών επιχειρήσεων από το Συμβούλιο “Γενικών υποθέσεων” στη Λισσαβόνα, στις 13 Ιουνίου 2000 και την δημιουργία του Χάρτη αυτού κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Feira, που πραγματοποιήθηκε στις 19 και 20 Ιουνίου 2000. Ο Χάρτης αυτός δίνει κατευθυντήριες γραμμές στις κυβερνήσεις να

επικεντρώσουν τις στρατηγικές τους προσπάθειες σε δέκα γραμμές δράσης που έχουν ουσιαστική σημασία για το περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιούνται οι εν λόγω επιχειρήσεις. Θέλοντας λοιπόν να ενισχυθεί το επιχειρηματικό κλίμα αλλά και να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και παροχή νέων υπηρεσιών οι αρχηγοί κρατών και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αποφάσισαν να ενεργήσουν υπέρ των μικρομεσαίων επιχειρήσεων λαμβάνοντας υπόψη τις ακόλουθες δέκα κατευθυντήριες γραμμές³:

- Πρώτον, η ταχύτερη και με χαμηλότερο κόστος καταχώρηση, προσφεύγοντας κατευθείαν στην πληροφορική με απευθείας σύνδεση. Οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να παροτρυνθούν να αυξήσουν την ηλεκτρονική επικοινωνία τους με τον τομέα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Έτσι, οι εταιρίες θα είναι σε θέση να δέχονται συμβουλές, να υποβάλλουν αιτήσεις, να καταθέτουν φορολογικές δηλώσεις ή να λαμβάνουν απλές πληροφορίες σε απευθείας σύνδεση και επομένως, ταχύτερα και φθηνότερα.
- Δεύτερον, η εκπαίδευση και κατάρτιση στο επιχειρηματικό πνεύμα μέσω των κατάλληλων προγραμμάτων κατάρτισης. Η Ευρώπη οφείλει να γαλουχήσει το επιχειρηματικό πνεύμα και τις νέες ικανότητες από μικρότερη ηλικία. Γενικές γνώσεις σχετικά με τις επιχειρήσεις και το επιχειρηματικό πνεύμα πρέπει να διδάσκονται σε όλα τα σχολικά επίπεδα. Ειδικές ενότητες σχετικές με τις επιχειρήσεις θα πρέπει να αποτελούν ουσιαστικό συστατικό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και στα κολλέγια και στα πανεπιστήμια. Θα πρέπει να ενθαρρυνθούν και να προωθηθούν οι επιχειρηματικές προσπάθειες των νέων και να αναπτυχθούν κατάλληλα επιμορφωτικά προγράμματα για στελέχη σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
- Τρίτον, οι υπηρεσίες κατάρτισης θα προσφέρουν επιμόρφωση κάθε στιγμή στην επιχείρηση διαδραματίζοντας ταυτόχρονα και το ρόλο του συμβούλου.
- Τέταρτον, η βελτίωση της πρόσβασης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στη δημόσια διοίκηση. Το κόστος της εκκίνησης των επιχειρήσεων θα πρέπει να συγκαταλέγεται μεταξύ των ανταγωνιστικότερων στον κόσμο. Οι χώρες με τις μεγαλύτερες καθυστερήσεις και τις πιο πολύπλοκες διαδικασίες για την έγκριση νέων εταιριών απαιτείται να πλησιάσουν το επίπεδο των ταχύτερων χωρών.
- Πέμπτον, η καλύτερη νομοθεσία, κυρίως σε οικονομικά θέματα και καλύτερες κανονιστικές ρυθμίσεις. Οι εθνικοί νόμοι περί χρεοκοπίας θα πρέπει να εξεταστούν βάσει της ορθής πρακτικής. Η γνώση από ασκήσεις συγκριτικής αξιολόγησης θα πρέπει

³ <http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/el/lvb/n26002.thm>

να μας οδηγήσει στη βελτίωση των ισχυουσών πρακτικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι νέες ρυθμίσεις σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο πρέπει να εξεταστούν προσεκτικά ώστε να αξιολογηθεί ο αντίκτυπος τους στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και τους επιχειρηματίες. Όποτε είναι δυνατόν, οι εθνικοί και οι κοινοτικοί κανόνες πρέπει να απλοποιούνται. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να χρησιμοποιούν φιλικά προς τον χρήστη διοικητικά έγγραφα.

- Έκτον, η δημιουργία της ενιαίας αγοράς για άντληση όσο το δυνατόν μεγαλύτερων κεφαλαίων από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και θεσμοθέτηση αυστηρών κανόνων ανταγωνισμού. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αντιλαμβάνονται τα οφέλη από τις μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιούνται στην οικονομία της Ευρώπης. Επομένως, η Επιτροπή και τα κράτη μέλη πρέπει να συνεχίσουν τις μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιούνται ήδη, με σκοπό την ολοκλήρωση στην Ευρωπαϊκή Ένωση μιας πραγματικής εσωτερικής αγοράς, φιλικής προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, σε ζωτικούς τομείς για την ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, περιλαμβανομένου του ηλεκτρονικού εμπορίου και των τηλεπικοινωνιών, των επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας, των δημόσιων προμηθειών και των συστημάτων διασυνοριακών πληρωμών.
- Παράλληλα, οι Ευρωπαϊκοί και Διεθνείς κανόνες περί ανταγωνισμού οφείλουν να εφαρμόζονται αυστηρά, για να εξασφαλιστεί ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις θα έχουν όλες τις δυνατότητες να εισέρχονται σε νέες αγορές και να ανταγωνίζονται σε ισότιμη βάση. Συνεχίζοντας με την έβδομη κατευθυντήρια γραμμή, σημαντική είναι η προώθηση των νέων τεχνολογιών για ανάπτυξη των παραγωγικών διαδικασιών και των συνεργασιών μεταξύ των επιχειρήσεων. Θα πρέπει να ενισχυθούν τα ήδη υπάρχοντα προγράμματα που αποσκοπούν στην προώθηση της διάδοσης της τεχνολογίας προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις καθώς και την δυνατότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων να εντοπίζουν, να επιλέγουν και να προσαρμόζουν τις τεχνολογίες. Θα πρέπει να καλλιεργηθεί η συνεργασία και οι ανταλλαγές στον τομέα της τεχνολογίας, ανάμεσα σε εταιρίες διαφορετικών μεγεθών και ειδικότερα ανάμεσα στις Ευρωπαϊκές μικρομεσαίες επιχειρήσεις, και ειδικότερα είναι αναγκαίο να αναπτυχθούν αποτελεσματικά ερευνητικά προγράμματα που θα εστιάζονται στην εμπορική εφαρμογή της γνώσης και της τεχνολογίας (Hyvattinen, 2006). Επιβάλλεται η θεσμοθέτηση κοινοτικού διπλώματος ευρεσιτεχνίας το οποίο θα είναι προσιτό τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Επίσης είναι αναγκαία η συμμετοχή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στη συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων σε τοπικό, εθνικό, Ευρωπαϊκό αλλά και σε διεθνές επίπεδο, καθώς και η συνεργασία μεταξύ των μικρών επιχειρήσεων και ιδρυμάτων ανώτατης

εκπαίδευσης ή/και ερευνητικών ιδρυμάτων. Συνεπώς, θα πρέπει να υποστηριχθούν οι δράσεις σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο που αποσκοπούν στην ανάπτυξη ομίλων και δικτύων μεταξύ επιχειρήσεων, να αυξηθεί η πανευρωπαϊκή συνεργασία μεταξύ μικρών επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν τεχνολογίες της πληροφορίας και να υποστηριχθεί η συνεργασία μεταξύ μικρών επιχειρήσεων έτσι ώστε να βελτιωθούν οι δυνατότητες τους να διεισδύουν σε πανευρωπαϊκές αγορές και να επεκτείνουν τις δραστηριότητες τους σε αγορές τρίτων χωρών.

- Όγδοον, τα πρότυπα ηλεκτρονικού εμπορίου που έχουν αποδεδειγμένη αξία και υποστήριξη υψηλής ποιότητας προς τις επιχειρήσεις. Η Επιτροπή και τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενθαρρύνουν τις μικρές επιχειρήσεις να εφαρμόζουν τη βέλτιστη πρακτική και να υιοθετούν επιτυχημένα επιχειρηματικά πρότυπα που θα τους παρέχουν την δυνατότητα να ευδοκιμήσουν πραγματικά στη νέα οικονομία..Η επιτροπή και τα κράτη μέλη θα συντονίσει τις δραστηριότητες των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη δημιουργία συστημάτων, δικτύων και υπηρεσιών πληροφόρησης και επιχειρηματικής υποστήριξης, τα οποία να είναι εύκολα προσβάσιμα και κατανοητά και να ανταποκρίνονται στις επιχειρηματικές ανάγκες.
- Ένατον, λήψη φορολογικών μέτρων που ευνοούν την ύπαρξη μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Τα φορολογικά συστήματα θα πρέπει να αναπροσαρμοστούν ώστε να επιβραβεύεται η επιτυχία, να ενθαρρύνεται η έναρξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, να ευνοείται η επέκταση των μικρών επιχειρήσεων και η δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εφαρμόζουν τη βέλτιστη πρακτική όσον αφορά τη φορολογία και τα κίνητρα προσωπικών επιδόσεων.
- Δέκατη και τελευταία κατευθυντήρια γραμμή είναι η καλύτερη και πιο ουσιαδής εκπροσώπηση των συμφερόντων των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων στα κράτη μέλη και στην Ένωση. Η επιτροπή δεσμεύεται πως θα παρακολουθεί και θα αξιολογεί κάθε χρόνο την πρόοδο στους παραπάνω τομείς.

3.2 ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα, όπως προκύπτει και από το θεωρητικό υπόβαθρο το οποίο έχει ήδη διατυπωθεί, είναι κυριολεκτικά η χώρα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Σημαντικότερες όλων είναι οι μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν μέχρι και 10 άτομα προσωπικό, καθόσον αποτελούν το 96,3% του συνόλου των επιχειρήσεων, σύμφωνα με πρόσφατα

στοιχεία του EOMMEX. Έτσι λοιπόν, στην Ελλάδα, στα πλαίσια της επίτευξης των στόχων της αναπτυξιακής πολιτικής, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις θεωρούνται βασικός πυλώνας ανάπτυξης για τη μείωση της ανεργίας, μέσω αύξησης της απασχόλησης, την αξιοπιστία των παραγωγικών δυνατοτήτων της χώρας, την στήριξη του εμπορίου, και την ανάπτυξη της επαρχίας (Nader Ale Ebrahim et al., 2009; Mihail,2003; Beck, Demirguc-Kunt and Levine, 2005).

Μία ακόμη διάκριση θα μπορούσε να γίνει με βάση το είδος ενασχόλησης της κάθε επιχείρησης και κατά συνέπεια τα ειδικότερα κοινά χαρακτηριστικά και προβλήματα. Σύμφωνα με τα παραπάνω διακρίνουμε τις εξής κατηγορίες:

- Πρώτη κατηγορία είναι η κατηγορία επαγγελματοβιοτεχνικών επιχειρήσεων. Στην κατηγορία αυτή κατατάσσονται οι πολύ μικρές μονάδες με κύριο χαρακτηριστικό την αυτοαπασχόληση του ιδιοκτήτη, που εκτελεί ο ίδιος προσωπικά όλες τις εργασίες, χρησιμοποιώντας μερικούς βοηθούς και μικρής αξίας εργαλεία και μηχανήματα. Κατά κανόνα στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι μονάδες που απασχολούν 0-4 άτομα.
- Δεύτερη είναι η χειροτεχνία-καλλιτεχνική βιοτεχνία. Εδώ εντοπίζονται οι μονάδες χειροτεχνικών προϊόντων και καλλιτεχνικής βιομηχανίας που έχει τις ρίζες της στη λαϊκή παράδοση και τέχνη. Το κύριο χαρακτηριστικό των προϊόντων αυτών είναι ότι εμπεριέχουν το στοιχείο της λαϊκής τέχνης και απαιτούν στις περισσότερες περιπτώσεις εργασία χεριού. Η συμβολή των χειροτεχνικών επαγγελμάτων και της καλλιτεχνικής βιομηχανίας στη διαφύλαξη, διατήρηση και ανάπτυξη της λαϊκής καλλιτεχνικής κληρονομιάς είναι πολύτιμη και αναντικατάστατη. Τα προβλήματα και οι προοπτικές του τομέα αυτού των μικρομεσαίων επιχειρήσεων παρουσιάζουν μια ιδιαιτερότητα ως προς τους άλλους κλάδους, κάτι που δικαιολογεί ειδική μελέτη και τη λήψη ειδικών μέτρων.
- Τρίτη είναι η οικοτεχνία. Ο τομέας της οικοτεχνίας περιλαμβάνει ένα πλήθος μονάδων που ασκούν την παραγωγική διαδικασία στο σπίτι, όπου απασχολούνται συνήθως μέλη της οικογένειας με μερική ή πλήρη απασχόληση. Το αντικείμενο δραστηριότητας είναι η οικιακή χειροτεχνία (υφαντική, πλεκτική κλπ). Οι μονάδες αυτές βρίσκονται κυρίως στην Ελληνική επαρχία και ειδικότερα σε απομακρυσμένα χωριά. Πρόκειται για μια δραστηριότητα που ασκείται κάτω από ειδικούς όρους και συνθήκες, η οποία δημιουργεί συμπληρωματικό εισόδημα και απασχόληση σε μεγάλο αριθμό αγροτικών οικογενειών. Εκτιμάται ότι σήμερα στην Ελλάδα λειτουργούν περισσότερες από 120.000 οικοτεχνίες.

- Τέταρτος και πολύ σημαντικός είναι ο ξενοδοχειακός κλάδος τον οποίο θα αναλύσουμε εκτενέστερα ακολούθως (Κέντρο προγραμματισμού και οικονομικών ερευνών, Εκθέσεις για το πρόγραμμα 1988-1992, δημοσίευση ΚΕΠΕ).

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, στην Ελλάδα, σύμφωνα με τον ΕΟΜΜΕΧ, ως μικρομεσαίες θεωρούνται όσες επιχειρήσεις απασχολούν μέχρι 100 άτομα προσωπικό. Εάν λαμβάνονταν υπόψη ο ορισμός μικρομεσαίας επιχείρησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα περιλαμβανόταν σχεδόν όλες οι επιχειρήσεις, καθόσον το 99% των επιχειρήσεων απασχολεί το πολύ 50 άτομα. Η Τράπεζα της Ελλάδος για λόγους χρηματοδότησης χαρακτηρίζει ως μεταποιητική μικρομεσαία επιχείρηση την επιχείρηση αυτή που το ανώτατο ύψος του μέσου κύκλου εργασιών της τελευταίας τριετίας δεν υπερβαίνει τα 2.500.000 ευρώ. Σύμφωνα με τον ΙΜΕΓΣΕΒΕΕ ο ορισμός των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων επικαιροποιείται προκειμένου να εκτιμηθεί καλύτερα η οικονομική πραγματικότητα των επιχειρήσεων αυτών. Ο ορισμός των επιχειρήσεων σε σχέση με τον αριθμό των απασχολούμενων ατόμων και τον κύκλο εργασιών ή το σύνολο ισολογισμού έχει σημασία για τον καθορισμό των επιχειρήσεων-δικαιούχων στα προγράμματα ή τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) που προορίζονται συγκεκριμένα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ).

Σύμφωνα με τον ίδιο Ινστιτούτο, οι πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις ορίζονται με βάση τον αριθμό των απασχολούμενων ατόμων και τον κύκλο εργασιών τους ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού τους. Ως μεσαία επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 250 εργαζομένους και της οποίας ο κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα 50 εκατ. ευρώ ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 43 εκατ. ευρώ. Ως μικρή επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 50 εργαζομένους και ο κύκλος εργασιών της ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 10 εκατ. ευρώ. Ως πολύ μικρή επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 10 εργαζομένους και της οποίας ο κύκλος εργασιών ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 2 εκατ. ευρώ.

Επίσης, το ΙΜΕΓΣΕΒΕΕ δίνει τους αντίστοιχους ορισμούς για της ανεξάρτητες, τις συνεργαζόμενες και τις συνδεδεμένες επιχειρήσεις. Οι ανεξάρτητες επιχειρήσεις είναι η πλέον συχνή περίπτωση. Πρόκειται απλώς για όλες τις επιχειρήσεις που δεν ανήκουν σε κανέναν από τους δύο άλλους τύπους επιχειρήσεων (συνεργαζόμενες ή συνδεδεμένες). Μια επιχείρηση είναι ανεξάρτητη αν:

- δεν διαθέτει συμμετοχή 25% ή περισσότερο σε άλλη επιχείρηση·

- δεν κατέχεται άμεσα κατά 25% ή περισσότερο από άλλη επιχείρηση ή δημόσιο οργανισμό ή από κοινού από περισσότερες επιχειρήσεις συνδεδεμένες μεταξύ τους ή από δημόσιους οργανισμούς, εκτός ορισμένων εξαιρέσεων·
- δεν συντάσσει ενοποιημένους λογαριασμούς και δεν περιλαμβάνεται στους λογαριασμούς μιας επιχείρησης η οποία συντάσσει ενοποιημένους λογαριασμούς και δεν είναι κατά συνέπεια συνδεδεμένη επιχείρηση.

Ως συνεργαζόμενες επιχειρήσεις ορίζονται οι επιχειρήσεις οι οποίες δημιουργούν σημαντικές χρηματοοικονομικές εταιρικές σχέσεις με άλλες επιχειρήσεις, χωρίς η μία να μπορεί να ασκεί άμεσο ή έμμεσο ουσιαστικό έλεγχο στην άλλη. Συνεργαζόμενες είναι οι επιχειρήσεις οι οποίες δεν είναι ανεξάρτητες, αλλά ούτε συνδέονται μεταξύ τους. Μια επιχείρηση είναι «συνεργαζόμενη» με μια άλλη επιχείρηση όταν:

- κατέχει συμμετοχή μεταξύ 25% και κάτω του 50% σε αυτήν
- αυτή η άλλη επιχείρηση έχει συμμετοχή μεταξύ 25% και κάτω του 50% στην αιτούσα επιχείρηση
- η αιτούσα επιχείρηση δεν καταρτίζει ενοποιημένους λογαριασμούς στους οποίους να περιλαμβάνεται η εν λόγω άλλη επιχείρηση και δεν περιλαμβάνεται μέσω ενοποίησης στους λογαριασμούς εκείνης ή μιας επιχείρησης που συνδέεται με αυτή την τελευταία.

Οι συνδεδεμένες επιχειρήσεις αντιστοιχούν στην οικονομική κατάσταση επιχειρήσεων οι οποίες αποτελούν μέρος μιας ομάδας, μέσω του άμεσου ή έμμεσου ελέγχου της πλειοψηφίας του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου (συμπεριλαμβανομένων και μέσω των συμφωνιών ή, σε ορισμένες περιπτώσεις, μέσω μετόχων που είναι φυσικά πρόσωπα) ή μέσω της εξουσίας άσκησης κυρίαρχης επιρροής σε μια επιχείρηση. Πρόκειται λοιπόν για σπανιότερες περιπτώσεις που διακρίνονται γενικά κατά τρόπο ιδιαίτερα σαφή από τους δύο προηγούμενους τύπους. Στο πλαίσιο της μέριμνας αποφυγής δυσχερειών ερμηνείας από μέρους των επιχειρήσεων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσδιόρισε αυτό τον τύπο επιχειρήσεων συμπεριλαμβάνοντας, όταν αυτές προσαρμόζονται στο αντικείμενο του ορισμού, τις προϋποθέσεις που δίνονται από το πρώτο άρθρο της οδηγίας 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου για τους ενοποιημένους λογαριασμούς, το οποίο εφαρμόζεται από πολλών ετών. Μια επιχείρηση γνωρίζει λοιπόν κατά γενικό κανόνα κατά τρόπο άμεσο ότι οφείλει, δυνάμει της εν λόγω οδηγίας να καταρτίσει ενοποιημένους λογαριασμούς ή ότι περιλαμβάνεται μέσω ενοποίησης στους λογαριασμούς μιας επιχείρησης η οποία οφείλει να καταρτίζει τέτοιους ενοποιημένους λογαριασμούς.

Συνεχίζοντας με τα πλαίσια του ΙΜΕΓΣΕΒΕΕ, ο αριθμός των απασχολούμενων ατόμων

αντιστοιχεί στον αριθμό ετήσιων μονάδων εργασίας (ΕΜΕ), δηλαδή στον αριθμό εργαζομένων πλήρους απασχόλησης που εργάστηκαν στην εξεταζόμενη επιχείρηση ή για λογαριασμό αυτής σε όλο το έτος αναφοράς. Τα άτομα που δεν εργάστηκαν ολόκληρο το έτος ή οι εργαζόμενοι μερικής απασχόλησης αντιστοιχούν σε κλάσματα των ΕΜΕ. Οι μαθητευόμενοι ή οι σπουδαστές που βρίσκονται σε επαγγελματική εκπαίδευση ή η διάρκεια των αδειών μητρότητας δεν συνυπολογίζονται. Τέλος, παρατίθεται η νομική αξία του ορισμού των μικρομεσαίων επιχειρήσεων καθώς και το χρονοδιάγραμμα αυτών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενθαρρύνει, τα κράτη μέλη, την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων να κάνουν χρήση του ορισμού αυτού ως σημείου αναφοράς. Με τον τρόπο αυτόν, τα μέτρα που λαμβάνονται προς όφελος των ΜΜΕ θα χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη συνεκτικότητα και αποτελεσματικότητα.

Για να καταστεί δυνατή μια ομαλή μετάβαση σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο, ο νέος ορισμός χρησιμοποιείται από την 1η Ιανουαρίου 2005.

Στη βάση ενός απολογισμού σχετικού με την εφαρμογή του ορισμού της 6ης Μαΐου, και λαμβάνοντας υπόψη ενδεχόμενες τροποποιήσεις του πρώτου άρθρου της οδηγίας 83/349/ΕΟΚ σχετικά με τον ορισμό των συνδεδεμένων επιχειρήσεων κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, η Επιτροπή προσαρμόζει ανάλογα με τις ανάγκες τον ορισμό, ιδίως των ορίων που θα επιλεγούν για τον κύκλο εργασιών και το σύνολο του ισολογισμού, για να ληφθεί υπόψη η εμπειρία και οι οικονομικές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Καταλητικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη μίας χώρας παίζουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Ακόμη σπουδαιότερος είναι αυτός ο ρόλος για την χώρα μας η οποία δεν διαθέτει αρκετά υψηλό ποσοστό βαριάς βιομηχανίας και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν το βασικό επιχειρηματικό μοντέλο και τον ακρογωνιαίο λίθο της εθνικής και περιφερειακής ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα, παρέχουν την δυνατότητα να ανταποκρίνεται σε ποικιλία συνθηκών της αγοράς καθώς βοηθούν στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και στον περιορισμό της ανεργίας ενώ ταυτόχρονα προσφέρουν ένα στοιχείο τοπικού ελέγχου και μπορούν να ανταποκρίνονται σε τοπικές ανάγκες. Η παρουσία αυτών των επιχειρήσεων αποτελεί έκφραση της πολιτικής ανταγωνισμού συνεισφέρουν στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της χώρας ενθαρρύνουν νέες χρήσεις της τεχνολογίας και απορροφούν τεχνολογικές καινοτομίες με αποτέλεσμα να πραγματοποιούν υψηλότερα επίπεδα παραγωγικότητας αποσπώντας μεγαλύτερη παραγωγή ανά μονάδα κεφαλαίου. Τέλος αποτελούν οδό για την αυτό - ανάπτυξη και την ατομική επιτυχία και έκφραση του επιχειρηματικού πνεύματος (Murphy, 2007). Η επιχειρηματικότητα και κυρίως οι μικρές επιχειρήσεις αποτελούν βασική πηγή θέσεων απασχόλησης, επιχειρηματικού δυναμισμού, προστιθέμενης αξίας και καινοτομίας. Οι πολιτικές για την ενίσχυση της ανάπτυξης, της απασχόλησης και της ανταγωνιστικότητας είναι το κλειδί για την επιτυχία της στρατηγικής «Ευρώπη 2020».

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις θεωρούνται βασικοί πυλώνες των σύγχρονων οικονομιών λόγω της συνεισφοράς τους στην τεχνολογική αναβάθμιση, στην παραγωγή καινοτόμων προϊόντων και προώθηση διαδικασιών, στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης αλλά και στην προώθηση των εξαγωγών. Η καινοτομική δραστηριότητα των μικρομεσαίων είναι σημαντική, διότι βελτιώνει όχι μόνο την ανταγωνιστικότητά τους, αλλά και τις διασυνδέσεις και τη διάχυση γνώσεων σε συνεργασία με άλλες επιχειρήσεις από το σύνολο των κλάδων της οικονομίας. Δεδομένου ότι η Ευρώπη έχει πλέον μετεξελιχθεί σε μια οικονομία της γνώσης, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε καλύτερα το ρόλο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε αυτή την οικονομία της γνώσης και πώς η ένταση γνώσης και της καινοτομίας μπορεί να έχουν αντίκτυπο στην αύξηση της παραγωγικότητας, ιδίως στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Δεδομένης της σημαντικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην οικονομική ανάπτυξη, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προωθεί συγκεκριμένες ενέργειες σε πέντε βασικούς

τομείς:

- Πρώτη ενέργεια είναι η προώθηση της επιχειρηματικότητας και των δεξιοτήτων. Η προώθηση της επιχειρηματικότητας, η μείωση των κινδύνων που είναι συνυφασμένοι με την επιχειρηματική δραστηριότητα, η αντιμετώπιση των αρνητικών συνεπειών που έχει η πτώχευση, η υποστήριξη για την επιτυχή μεταβίβαση των επιχειρήσεων είναι στοιχεία που θα συμβάλουν στην καλύτερη αξιοποίηση του ευρωπαϊκού επιχειρηματικού δυναμικού. Ιδιαίτερη προσοχή θα αποδοθεί εξάλλου στην προώθηση των επιχειρηματικών δεξιοτήτων, τον περιορισμό των ελλείψεων δεξιοτήτων και την υποστήριξη σε κάποιες κατηγορίες επιχειρηματιών (γυναίκες, νέους, ηλικιωμένους ή σε όσους ανήκουν σε μειονοτικές εθνικές ομάδες).
- Δεύτερη ενέργεια είναι η βελτίωση της πρόσβασης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στις αγορές. Η καλύτερη πρόσβαση στις ευκαιρίες που προσφέρουν οι αγορές των δημόσιων συμβάσεων, η μεγαλύτερη συμμετοχή στη διαδικασία τυποποίησης, η μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση για τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, η υποστήριξη της επιχειρηματικής συνεργασίας ιδιαίτερα στις ακριτικές περιοχές, θα συμβάλουν ώστε οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις να αξιοποιήσουν πλήρως τις ευκαιρίες που τους προσφέρει η εσωτερική αγορά. Επίσης θα διευκολυνθεί η πρόσβαση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στις διεθνείς αγορές.
- Τρίτη ενέργεια είναι η απλοποίηση της νομοθεσίας. Επιβάλλεται η απλοποίηση των κανονιστικών και των διοικητικών διατάξεων που περιορίζουν τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Η αρχή «προτεραιότητα στις μικρές επιχειρήσεις» θα ενσωματωθεί οριζόντια σε όλες τις ευρωπαϊκές πολιτικές. Τα συμφέροντα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων θα λαμβάνονται υπόψη συστηματικά κατά τη μελέτη του αντικτύπου της κοινοτικής νομοθεσίας και κατά την προετοιμασία της μελλοντικής νομοθεσίας. Για το σκοπό αυτό μπορούν να θεσπίζονται απαλλαγές για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Θα δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στους κανόνες που αφορούν τις κρατικές ενισχύσεις, τη συμμετοχή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στα κοινοτικά προγράμματα, το φόρο προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ), και σε εθνικό επίπεδο την άμεση φορολογία.
- Τέταρτη και εξίσου σημαντική ενέργεια είναι η βελτίωση του αναπτυξιακού δυναμικού των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Η διευκόλυνση της πρόσβασης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στη χρηματοδότηση, την έρευνα, την καινοτομία καθώς επίσης και τις τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας θα συμβάλει άμεσα στην απελευθέρωση του αναπτυξιακού δυναμικού τους. Η οικονομική υποστήριξη, η οποία

αρχικά παρασχέθηκε σε κοινοτικό επίπεδο στο πλαίσιο του πολυετούς προγράμματος για τις επιχειρήσεις και την επιχειρηματικότητα (2001 - 2006), αυξήθηκε με το πρόγραμμα - πλαίσιο για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία (ΠΚΑ) (2007 - 2013). Η ενίσχυση της ικανότητας καινοτομίας και έρευνας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων είναι εξάλλου απαραίτητη, δεδομένου ότι η συνεχής καινοτομία έχει μεγάλη σημασία για τη βιώσιμη ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

- Πέμπτη και τελευταία βασική ενέργεια είναι η ενίσχυση του διαλόγου και των διαβουλεύσεων με τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και τους φορείς που τις εκπροσωπούν. Οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, ειδικότερα οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, και τα ευρωπαϊκά όργανα αντιμετωπίζουν έλλειμμα όσον αφορά την αμοιβαία μεταξύ τους ενημέρωση. Οι διαβουλεύσεις και η συνεργασία με τα ενδιαφερόμενα μέρη σε συστηματικότερη βάση αποτελούν μια ουσιαστική κατευθυντήρια γραμμή της νέας πολιτικής υπέρ των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Οι διαβουλεύσεις των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, κατά τη χάραξη των πολιτικών, θα γίνονται μέσω του εκπροσώπου της Επιτροπής για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις («SME Envoy») ή του «SME panel», το νέου γρήγορου και εύχρηστου μηχανισμού διαβούλευσης, στο πλαίσιο του δικτύου «Europe Enterprise Network». Τα κοινοτικά δίκτυα για την υποστήριξη των επιχειρήσεων θα συνεχίσουν, από την πλευρά τους, να διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στη διάδοση των πληροφοριών για την Ευρωπαϊκή Ένωση στις επιχειρήσεις, και ειδικότερα στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι μια ουσιαστική δύναμη της ευρωπαϊκής οικονομίας και βιομηχανίας. Οι ευρωπαϊκές μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν μια βασική πηγή ανάπτυξης, απασχόλησης, επιχειρηματικών δεξιοτήτων, καινοτομίας και οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Μέσω των μικρομεσαίων επιχειρήσεων παρατηρείται ιδιαίτερη ενασχόληση με τομείς που μπορούν να ενισχύσουν ακόμη περισσότερο την οικονομία και την ανάπτυξη αυτής. Τέτοιοι τομείς είναι η έρευνα και ανάπτυξη, η εφαρμογή της τεχνολογίας της πληροφορίας, η χρήση διαδικτύου και ηλεκτρονικού εμπορίου, η δημιουργία ανταγωνιστικού περιβάλλοντος αγοράς, η διοίκηση, οι συνεργασίες επιχειρήσεων, η δραστηριοποίηση σε κυψέλες της αγοράς, το marketing, η καινοτομία και η μείωση του κόστους παραγωγής. Όλοι αυτοί οι τομείς και η συνεισφορά τους στην ανάπτυξη θα αναλυθούν εκτενώς παρακάτω.

• Έρευνα και Ανάπτυξη

Οι οικονομίες κλίμακας και η έρευνα και ανάπτυξη έχουν γίνει οι πλέον σημαντικοί παράγοντες ανταγωνισμού στην παγκόσμια οικονομία. Ένας από τους σημαντικότερους τρόπους προώθησης της οικονομικής παγκοσμιοποίησης, αλλά και επιβίωσης σε περίοδο κρίσης, είναι η τεχνολογία. Δεδομένου του υψηλού κόστους κεφαλαίου που την χαρακτηρίζει, προτείνεται οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις να ακολουθούν τις εξής δράσεις:

- Συνεργασία με ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ερευνητικά ινστιτούτα για έρευνα και ανάπτυξη προκειμένου να αναπτύξουν βελτιωμένα ή νέα προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας που θα τις βοηθήσουν να βελτιώσουν τα περιθώρια κέρδους τους.
- Συνεργασία με άλλες επιχειρήσεις ή εξαγορές μικρών επιχειρήσεων με έντονο τεχνολογικό προσανατολισμό. Οι συνεργασίες μπορούν να επιδιώξουν επίσης την εκμετάλλευση οικονομιών κλίμακας παραγωγής επιτυγχάνοντας έτσι και μείωση του κατά μονάδα κόστους.

• Εφαρμογή της Τεχνολογίας της Πληροφορίας (IT)

Η ευρεία χρήση της πληροφορικής εντοπίζεται κυρίως στις μεγάλες επιχειρήσεις και όχι τόσο στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις λόγω του υψηλού κόστους απόκτησης των εφαρμογών πληροφορικής, την περιορισμένη χρήση αυτών στην λειτουργία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και της έλλειψης γνώσης IT στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Η Ελλάδα θεωρείται ότι, μαζί με την Πορτογαλία και την Ισπανία έχει τη μικρότερη υποδομή για IT στην Ευρώπη των 16 χωρών. Επομένως, το πρώτο βήμα στα μέτρα που σχετίζονται με την προώθηση της χρήσης της IT από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι η βελτίωση της υποδομής της IT στη χώρα και κατόπιν σε δεύτερη φάση, η χρηματοοικονομική στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων έτσι ώστε να πραγματοποιήσουν επενδύσεις, να εκπαιδεύσουν το προσωπικό τους και να αποκτήσουν τα μέσα για την αποτελεσματική χρήση της ανεπτυγμένης υποδομής και των υπηρεσιών της τεχνολογίας της πληροφορίας.

• Χρήση διαδικτύου και ηλεκτρονικού εμπορίου

Η ραγδαία ανάπτυξη του διαδικτύου προσφέρει μεγάλες δυνατότητες και στον τομέα του ηλεκτρονικού εμπορίου και του marketing των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Όποιος έχει την δυνατότητα σύνδεσης στο Internet θεωρεί τη χρήση του αυτονόητη για την επικοινωνία του και τις αγορές του. Το ηλεκτρονικό εμπόριο, το οποίο βρίσκεται ακόμη σε χαμηλά επίπεδα

όσον αφορά τις ρυθμίσεις ασφάλειας, νομοθεσίας, τεχνολογικής υποδομής και αναδιοργάνωσης επιχειρησιακών διαδικασιών, σύντομα θα κυριαρχήσει κατά μεγάλο βαθμό στις αγορές όλων των ειδών. Συμβατικά μέσα διακίνησης προϊόντων, όπως εφημερίδες, εκδόσεις, εταιρείες παροχής πληροφοριών, έχουν περάσει σε ηλεκτρονική μορφή. Το ηλεκτρονικό εμπόριο εφαρμόζεται σε όλα τα στάδια του οικονομικού κύκλου, από την προμήθεια πρώτων υλών μέχρι το τελικό σημείο παράδοσης και κατανάλωσης του προϊόντος. Η σημασία των νέων ηλεκτρονικών μέσων και τεχνολογιών, ειδικότερα της χρήσης του Internet, εντοπίζεται στη δυνατότητα αύξησης των κερδών της επιχείρησης μέσω:

- Αύξησης των συναλλαγών και των πωλήσεων (αύξηση του μεριδίου αγοράς),
- Μείωση του κόστους συναλλαγών,
- Αύξηση της ταχύτητας των συναλλαγών και της αναβάθμισης της επικοινωνίας με την αγορά – στόχο και με τους προμηθευτές, προώθησης, διαφήμισης και δημιουργίας ονόματος (brand name).

Γενικότερα, η χρήση της ηλεκτρονικής τεχνολογίας αυξάνει την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων λόγω μείωσης του κόστους παραγωγής, αλλά και της ποιότητας των παραγομένων προϊόντων, αυξάνοντας έτσι τις ευκαιρίες σε περίοδο οικονομικής κρίσης. Συνοψίζοντας, η εφαρμογή της πληροφορικής βοηθά τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις στο να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα και την αποδοτικότητά τους.

• **Δημιουργία ανταγωνιστικού περιβάλλοντος στην αγορά**

Για να αντιμετωπίσουν τον εκάστοτε ανταγωνισμό και τις νέες συνθήκες οι πολυεθνικές επιχειρήσεις κινούνται προς χαμηλότερες τιμές για τα ίδια προϊόντα. Μειώνουν το κόστος με εγκαταστάσεις σε χώρες του κόσμου με μικρότερο κόστος παραγωγής. Ακόμη μεταφέρουν λειτουργίες υψηλής αξίας στις αναδυόμενες χώρες, όπως την έρευνα και την ανάπτυξη προϊόντων. Έτσι, όμως, ενισχύουν τις τεχνολογικές δυνατότητες των χωρών αυτών και μειώνουν το πλεονέκτημα των καθιερωμένων εταιρειών σε καινοτομία (Rothenbuecher, 2008). Το κράτος, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση, θα πρέπει να επεμβαίνει για να διορθώσει τυχόν δυσλειτουργίες της αγοράς και να επιφέρει, όσο είναι δυνατόν, συνθήκες ανταγωνισμού.

• **Διοίκηση**

Η οργάνωση και ο τρόπος διοίκησης μιας μικρομεσαίας επιχείρησης διαφέρει από τον

αντίστοιχο τρόπο οργάνωσης και διοίκησης μιας μεγάλης επιχείρησης. Η βασική διαφορά τους συνίσταται στα εξής:

- Στις μεγάλες επιχειρήσεις ο στόχος του στρατηγικού μάνατζμεντ είναι η πρόβλεψη των συνθηκών του ανταγωνισμού, η διατύπωση των μακροπρόθεσμων στόχων και της στρατηγικής για την επίτευξή τους και στη συνέχεια ο έλεγχος του κατά πόσον οι στόχοι αυτοί επιτεύχθηκαν. Αντιθέτως, στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις δεν υπάρχει στην ουσία στρατηγικός προγραμματισμός, αλλά η δραστηριότητα της διοίκησης εστιάζεται στο να μπορέσει η επιχείρηση να προσαρμοστεί όσο πιο γρήγορα γίνεται στις μεταβαλλόμενες συνθήκες του περιβάλλοντός της και όχι στην πρόβλεψη και στον έλεγχο αυτών των συνθηκών.
- Η μικρομεσαία επιχείρηση ακολουθεί ένα χαλαρά δομημένο είδος διοίκησης χωρίς ακριβείς ορισμούς δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, καθηκόντων και ευθυνών. Υπάρχει στενή και άτυπη σχέση μεταξύ της διοίκησης και του προσωπικού και οι προσλήψεις γίνονται κυρίως βάσει των προσωπικών γνωριμιών και όχι βάσει των γνώσεων και ικανοτήτων των υποψηφίων. Στις επιτυχημένες μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχει διαπιστωθεί ότι ακολουθείται στρατηγικός προγραμματισμός με μεγάλη έμφαση στη χρήση τεχνικών πρόβλεψης των χρηματοοικονομικών στοιχείων της επιχείρησης σε συστηματική βάση, και ιδιαίτερα των ταμειακών ροών, των κερδών και πωλήσεων.

• Συνεργασίες επιχειρήσεων (clustering)

Η συνεργασία των επιχειρήσεων βελτιώνει την παραγωγικότητα, την ανάπτυξη καινοτομίας και την ανταγωνιστική θέση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων καθώς έτσι μπορούν να συνδυάσουν πλεονεκτήματα της μικρής κλίμακας παραγωγής με αυτά της μεγάλης κλίμακας. Η κυβερνητική πολιτική μπορεί να βοηθήσει στις συνεργασίες των επιχειρήσεων μέσω παροχής πληροφοριών, υποδομής, εκπαίδευσης κ.λπ., είτε σε δίκτυα (networks) ή σε γεωγραφικά συγκεντρωμένα δίκτυα (clusters). Δυστυχώς μέχρι τώρα, η πλειονότητα των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων δεν προτιμά συνεργασίες με άλλες επιχειρήσεις πιθανότατα λόγω του φόβου απώλειας του ελέγχου της επιχείρησής τους.

• Δραστηριοποίηση σε κυψέλες της αγοράς (market niches)

Τα τυποποιημένα προϊόντα και τα προϊόντα υψηλής τεχνολογίας αποτελούν προνόμιο μεγάλων επιχειρήσεων των προηγμένων χωρών, οι οποίες παράγουν σε χαμηλό κόστος και

έχουν τη δυνατότητα να προωθήσουν τα προϊόντα αυτά και να υπερασπιστούν το μερίδιο της αγοράς τους. Ως εκ τούτου, για τις αναπτυσσόμενες χώρες όπως η Ελλάδα, απομένουν τα μη τυποποιημένα προϊόντα που δεν απαιτούν τη χρήση ιδιαίτερα υψηλής τεχνολογίας. Η στρατηγική marketing των μικρομεσαίων επιχειρήσεων της Ελλάδας θα πρέπει να κατευθύνεται προς εξειδικευμένες κυψέλες αγοράς που δεν απαιτούν τεχνολογική πρωτοπορία. Για να αποκτήσουν όμως τα ανταγωνιστικά αυτά πλεονεκτήματα, εκτός από δημιουργικότητα και επιχειρηματικό πνεύμα, απαιτείται αποδοτικό και αποτελεσματικό management, οικονομικοί και ανθρώπινοι πόροι και κίνητρα για ανάληψη κινδύνου. Η δραστηριοποίηση σε κυψέλες της αγοράς δεν αντιμετωπίζει ανταγωνισμό από τις μεγάλες επιχειρήσεις, καθόσον η αγορά γι' αυτές είναι πολύ μικρή.

• Marketing

Οικονομικές μελέτες έχουν δείξει ότι, πριν από την κρίση, οι συνθήκες που επικρατούν στην χώρα λειτουργίας της επιχείρησης είναι λιγότερο σημαντικές από τις συνθήκες που επικρατούν στην ίδια την επιχείρηση (Hawawini et al. 2004).

• Καινοτομία

Ανεξαρτήτου οικονομίας η καινοτομία είναι βασικό στοιχείο για την επιτυχία μιας επιχείρησης. Κατά τις περιόδους οικονομικής κρίσης, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να βρίσκουν καινοτόμους τρόπους για να μειώσουν τα κόστη και να δημιουργούν νέα προϊόντα τα οποία θα οδηγήσουν σε υψηλότερες πωλήσεις όταν η οικονομία ανακάμψει. Για να επιβιώσει ή και να ευδοκιμήσει σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον μια επιχείρηση ανεξαρτήτως μεγέθους, θα πρέπει:

- Να αναπτύσσει συστηματικά ένα πρόγραμμα τεχνολογίας
- Να ξεχωρίσει από το πλήθος εφευρίσκοντας καλύτερες μεθόδους εργασίας.

Η πιο αποτελεσματική επιχειρησιακή στρατηγική για μθα μικρομεσαία επιχείρηση συνιστάται στην απάντηση των κάτωθι ερωτήσεων:

- Ποιες είναι οι ικανότητες και τα ισχυρά μου σημεία;
- Ποια είναι η θέση μου σε σχέση με τους ανταγωνιστές μου;
- Τι τεχνολογία πρέπει να χρησιμοποιήσω για να βελτιώσω τα αποτελέσματα μου;

• Μείωση κόστους παραγωγής

Σε περιόδους κρίσης η μείωση του κόστους είναι πολύ σημαντική για μία επιχείρηση και κυρίως για μία μικρομεσαία επιχείρηση. Η χρήση τεχνολογιών μπορεί να βοηθήσει προς αυτή την μείωση κόστους. Η ανάληψη νέων επιχειρηματικών σχεδίων, κυρίως σε εφαρμογή νέας τεχνολογίας, θα βοηθήσει στην επιβίωση και την ανάπτυξη μιας μικρομεσαίας επιχείρησης. Μία πιθανή επιδότηση από το κράτος για ένταξη των νέων αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις θα οδηγήσει σε αύξηση της αποτελεσματικότητάς τους. Άλλες στρατηγικές που μπορεί να εφαρμόσει μια μικρομεσαία επιχείρηση για τη μείωση του κόστους της είναι:

- Μεταφορά των εργαζομένων σε περιοχές της επιχείρησης που χρειάζονται περισσότερο
- Διαπραγμάτευση για μείωση ωραρίου ή ημερών απασχόλησης ή πάγωμα ή κόψιμο μισθών

Το κράτος μπορεί να βοηθήσει προς αυτή την κατεύθυνση με επιδοτήσεις νέων προσλήψεων και εκπαίδευσης. Η συνεχής επιμόρφωση και σωστή επιλογή προσωπικού βοηθά στη μείωση του κόστους παραγωγής και αποτελεί σημαντικό στοιχείο επιβίωσης σε περίοδο κρίσης. Η μείωση του κόστους παραγωγής μπορεί να προκύψει και από τη συνεργασία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε προμήθειες πρώτων υλών, παραγωγή, διαφήμιση και δίκτυα διανομής και προώθησης. Από τις πλέον σημαντικές στρατηγικές για μια μικρομεσαία επιχείρηση είναι η διεθνοποίησή της. Για να το επιτύχει όμως αυτό, απαιτείται να βελτιώσει πρώτα την παραγωγικότητά της αλλά και την ποιότητα των προϊόντων της.

Σημαντικό είναι και το γεγονός της κατανόησης των παραγόντων στους οποίους οφείλεται η ύπαρξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, οι οποίοι σύμφωνα με τους Acs και Andretsch (1990) είναι οι ακόλουθοι:

- Η εφαρμογή νέων τεχνολογιών που έχουν ως αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους στις διαδικασίες παραγωγής και την παροχή μεγαλύτερης ευελιξίας.
- Η ικανότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, λόγω της ευελιξίας τους στον τομέα παραγωγής, της αντιμετώπισης των διακυμάνσεων της παραγωγής λόγω της διεθνοποίησης των αγορών.
- Οι καινοτόμες ιδέες που εμφανίζονται πιο συχνά στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις από τις μεγάλες επιχειρήσεις.

- Η προτίμηση των καταναλωτών σε εξειδικευμένα και προσωποποιημένα προϊόντα, τα οποία είναι δυνατόν να παραχθούν μόνο από μικρομεσαίες επιχειρήσεις, λόγω των εξειδικευμένων παραγωγικών συντελεστών που διαθέτουν.
- Η μείωση των δυσκολιών εισόδου σε σημαντικούς παραγωγικούς κλάδους αύξησαν τις ευκαιρίες για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Επίσης, ορισμένα σημαντικά χαρακτηριστικά των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων προέκυψαν από την έρευνα του Cranfield η οποία ξεκίνησε το 1992 με 5 χώρες και επαναλήφθηκε 5 φορές με αυξανόμενη συμμετοχή χωρών. Η χώρα μας συμμετείχε τρεις φορές, το 1993, το 1996 και το 1999, έχοντας ως δείγμα 150 περίπου επιχειρήσεις. Τα σημαντικότερα στοιχεία που αντλήθηκαν από την έρευνα είναι τα ακόλουθα (Παπαλεξανδρή & Μπουράντας, 2003):

- Οι επιχειρήσεις έχουν αρχίσει να χρησιμοποιούν συμβούλους για τη σωστή επιλογή των εργαζομένων, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο ισχυρό πνεύμα συνεργασίας και στη διάθεση για επίτευξη στόχων.
- Οι συνηθέστερες μέθοδοι επιλογής προσωπικού είναι οι προσωπικές συνεντεύξεις και οι έντυπες αιτήσεις.
- Οι επιχειρήσεις προτιμούν την ανάθεση μίας διοικητικής θέσης σε κάποιον που γνωρίζει τις διαδικασίες και πολιτικές της εταιρίας.
- Σχεδόν όλες οι επιχειρήσεις του δείγματος έχουν υπεύθυνο προσωπικού, ενώ στο 1/3 των ΜΜΕ συμμετέχει στο Διοικητικό Συμβούλιο.
- Οι δύο μορφές εργασίας που φαίνεται ότι θα αναπτυχθούν περισσότερο στην Ελλάδα είναι η χρήση των υπεργολαβιών καθώς και η χρήση των συμβολαίων ορισμένου χρόνου.
- Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στα συστήματα εκπαίδευσης και ανάπτυξης του προσωπικού.
- Οι κυριότεροι μέθοδοι για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, περιλαμβάνουν τα προγράμματα διαδοχής και τη σχεδιασμένη εναλλαγή των θέσεων εργασίας.
- Σημαντική θεωρείται η εκπαίδευση των εργαζομένων στο “marketing”, στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και στις νέες τεχνολογίες.
- Η πιο διαδεδομένη αμοιβή-κίνητρο είναι η αμοιβή βάσει απόδοσης και ακολουθούν τα ομαδικά bonus και η συμμετοχή στα κέρδη.

Πρόσφατα πραγματοποιήθηκε μία έρευνα από το Εργαστήριο Συστημάτων

Χρηματοοικονομικής Διοίκησης του Πολυτεχνείου Κρήτης με σκοπό να προσδιοριστούν τα σημαντικότερα χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, αλλά και οι σημαντικότερες διαφορές με τις μεγάλες επιχειρήσεις σε αυτόν τον τομέα και τα συμπεράσματα που εξάγονται για το χρηματοοικονομικό προφίλ των ΜΜΕ στην Ελλάδα είναι τα ακόλουθα:

- Όλες οι ΜΜΕ χαρακτηρίζονται από καλή ρευστότητα η οποία στην πλειοψηφία των επιχειρήσεων οφείλεται στον υψηλό χρόνο ανακύκλωσης των αποθεμάτων τους.
- Η κεφαλαιακή σύνθεση υποδηλώνει χαμηλό μακροπρόθεσμο δανεισμό και υψηλή επιβάρυνση με βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις (τραπεζικά δάνεια και πιστώσεις προμηθευτών) τα οποία όμως δίνουν ικανοποιητικό δείκτη χρέους (ο δείκτης ξένα κεφάλαια προς σύνολο ενεργητικού είναι μικρότερος από 66%). Το αποτέλεσμα αυτό συμφωνεί με τη συμπεριφορά των ΜΜΕ διεθνώς και οφείλεται: α) στη δυσκολία πρόσβασης των ΜΜΕ στον τραπεζικό δανεισμό, β) στο ιδιοκτησιακό καθεστώς των ΜΜΕ και γ) στο υψηλό κόστος έκδοσης νέων μετοχών.
- Το μεγαλύτερο ποσοστό των ΜΜΕ είναι δυναμικές επιχειρήσεις και χαρακτηρίζονται από το μικρό χρόνο ανακύκλωσης των αποθεμάτων.
- Τέλος, η αποδοτικότητα, μετρούμενη ως καθαρό περιθώριο κέρδους, απόδοση ιδίων κεφαλαίων και απόδοση συνολικών επενδυμένων κεφαλαίων, θεωρείται ικανοποιητική μόνο για τις δυναμικές ΜΜΕ.

Ακολουθώντας την ίδια διαδικασία και για τις μεγάλες επιχειρήσεις και εφαρμόζοντας την πολυκριτήρια μέθοδο UTADIS (Ψιμάρη-Βούλγαρη, 2000), ταξινομώντας τις επιχειρήσεις είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί μία σύγκριση των ΜΜΕ με τις ΜΕ δείχνοντας ότι οι ΜΜΕ έχουν:

- υψηλότερο βραχυπρόθεσμο δανεισμό,
- υψηλότερη αυτονομία στην κεφαλαιακή τους διάρθρωση,
- χαμηλότερο μακροπρόθεσμο δανεισμό,
- χαμηλότερη ρευστότητα,
- χαμηλότερη αποδοτικότητα και μεγαλύτερη αστάθεια κερδών και
- χαμηλότερη συνολική δανειακή εξάρτηση.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω αναπτύσσονται τα κριτήρια και η βαρύτητά τους στο μοντέλο επιχειρηματικής αριστείας που αναπτύχθηκαν στα πλαίσια του προγράμματος, σε αντιδιαστολή με τα EFQM, Malcolm, ABEF, Deming Prize και INSEAD που είναι για Μεγάλες Επιχειρήσεις.

Τα συμπεράσματα για το χρηματοοικονομικό προφίλ των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων είναι πολύ σημαντικά, μιας και συμφωνούν και με μελέτες άλλων χωρών, δίνοντας τη δυνατότητα για κατάρτιση κατάλληλων μέτρων πολιτικής που θα ενισχύσουν τη βιωσιμότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και θα αυξήσουν την ανταγωνιστικότητά τους.

Η εικόνα των ελληνικών ΜΜΕ ως προς τον βαθμό διεθνοποίησής τους εξετάζεται στο πλαίσιο έρευνας που διεξήχθη την άνοιξη του 2009 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Σύμφωνα με την εν λόγω έρευνα, ποσοστό που υπερβαίνει το 30% των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων αναπτύσσει άμεση εξαγωγική δραστηριότητα, όταν ο αντίστοιχος μέσος όρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι 25%. Εξετάζοντας το σύνολο των έξι παραγόντων που σύμφωνα με την έρευνα καθορίζουν τη διεθνοποίηση (α) εισαγωγές, β) εξαγωγές, γ) άμεσες ξένες επενδύσεις, δ) τεχνική συνεργασία, ε) η θέση της χώρας ως υπεργολάβος άλλων ξένων χωρών, και στ) η ύπαρξη υπεργολάβων σε ξένες χώρες), η Ελλάδα κατά τη διάρκεια των ετών 2006 - 2008 κατέλαβε την πρώτη θέση, εφόσον πάνω από το 80% των ΜΜΕ ανέφερε ότι είναι ενεργό σε κάποιους από τους παραπάνω παράγοντες διεθνοποίησης.

Ως προς την εξαγωγική δραστηριότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων τα τελευταία έγκυρα στοιχεία διατίθενται από το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και αφορούν τα έτη 2005- 2007. Σύμφωνα με αυτά, πάνω από τις μισές μικρομεσαίες επιχειρήσεις αναφέρεται πως δεν έχουν αναπτύξει εξαγωγική δραστηριότητα, με το 86,9% των πολύ μικρών επιχειρήσεων δηλώνουν ότι δεν κάνουν εξαγωγές, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις να ανέρχεται αντίστοιχα σε 68,2% και 63,5%. Η συντριπτική πλειοψηφία (92,5% για το 2005) των πολύ μικρών επιχειρήσεων με εξαγωγική δραστηριότητα, δηλώνει ότι ο κύκλος εργασιών που προέρχεται από τις εξαγωγές είναι κάτω από 150.000€. Αντίστοιχα πάνω από το 83% των επιχειρήσεων, με 10-49 απασχολούμενους, δήλωσαν ότι οι εξαγωγές τους είναι λιγότερες από 1 εκατομμύριο.

Με βάση τα όσα έχουν ήδη αναφερθεί, στην έρευνα του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου

για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, καταγράφηκαν τα εξής⁴:

- στην Ελλάδα, πάνω από τις μισές επιχειρήσεις (66,6%) με προσωπικό από 50 - 249 άτομα, που το διάστημα 2006 - 2007 είχαν εξαγωγική δραστηριότητα, δήλωσαν ότι δεν αντιμετώπιζαν κανένα πρόβλημα ενώ το 9,1% αυτών αναγνώρισε την ακαταλληλότητα των προϊόντων / υπηρεσιών του ως το σημαντικότερο εμπόδιο στην ανάπτυξη εξαγωγικής δραστηριότητας⁵,
- για τις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις που το ίδιο διάστημα είχαν εξαγωγική δραστηριότητα, σημαντικό πρόβλημα ήταν η έλλειψη γνώσης ξένων αγορών (αντίστοιχα 40,9% και 18%),
- το 20% των επιχειρήσεων περίπου, δηλώνουν ότι σε περίπτωση αύξησης του ανταγωνισμού θα αναπτύξουν τις δραστηριότητες marketing, ενώ το 87,6% θα αναλάβουν δράσεις για τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών,
- γύρω στο 60% των επιχειρήσεων ανέφεραν ότι θα διαφοροποιήσουν τα προϊόντα τους προκειμένου να δραστηριοποιηθούν σε νέες αγορές, ή θα προβούν στη δημιουργία στρατηγικών συνεργασιών ή στη μείωση κόστους για την αντιμετώπιση του ανταγωνισμού.
- Τέλος, μόνο το 17,4% των ερωτηθέντων μικρομεσαίων επιχειρήσεων θα μείωναν την παραγωγή τους προκειμένου να αντεπεξέλθουν σε συνθήκες έντονου ανταγωνισμού.

---

⁴ ec.europa.eu/DocsRoom/documents/10008/attachments/1/translations/en/.../pdf

⁵ http://startupgreece.gov.gr/sites/default/files/SME%20Factsheet%20-%20Greece%202012_en.pdf

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις παίζουν σπουδαίο ρόλο στην οικονομία και συγκεκριμένα στο παράγοντα απασχόληση. Ο ρόλος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στον τομέα της απασχόλησης προέρχεται από την ανάγκη τους σε προσωπικό το οποίο θα παράγει διπλά από ότι το προσωπικό μιας μεγάλης επιχείρησης. Συγχρόνως οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις ανταποκρίνονται λόγω μεγέθους καλύτερα στο παραγωγικό κύκλο από ότι οι μεγάλες επιχειρήσεις οι οποίες λόγω μεγέθους δε παρουσιάζουν ευελιξία.

Είναι αξιοσημείωτο ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν κατά κύριο λόγο τον κύριο φορέα απασχόλησης στη χώρα μας σε αντίθεση με τις μεγάλες επιχειρήσεις που στα πλαίσια εξορθολογισμού των δομών τους μόνιμα επιδιώκουν την αποδόμηση θέσεων εργασίας. Δεδομένου μάλιστα ότι η χώρα μας έχει ανάγκη από περισσότερες θέσεις εργασίας και οι επιχειρηματίες είναι αυτοί που τις δημιουργούν, μια από τις κύριες επιδιώξεις της σύγχρονης οικονομικής πολιτικής αποτελεί και η δημιουργία νέας κουλτούρας της επιχειρηματικότητας

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι κοινώς αποδεκτό ότι οι Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις, αποτελούν σημαντικό παράγοντα στην αύξηση της απασχόλησης και τη δημιουργία των αναγκαίων προϋποθέσεων και δυνατοτήτων για περαιτέρω οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις τοποθετούνται στον πυρήνα της κοινοτικής πολιτικής αφού αποτελούν κομβικό στοιχείο της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα, αλλά και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Αυτό δεν είναι τυχαίο, αφού οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις ισοδυναμούν με το 99,8% του συνόλου των επιχειρήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και αποτελούν την πλέον σημαντική πηγή απασχόλησης και περιφερειακής ανάπτυξης⁶.

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις δημιουργούν θέσεις εργασίας και συγκεκριμένα στις Δυτικές χώρες η συμμετοχή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στη συνολική απασχόληση έχει αυξηθεί ενώ οι μεγάλες επιχειρήσεις απολύουν εργαζόμενους. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι αριθμοί είναι εντυπωσιακοί, σύμφωνα με τις μετρήσεις του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου

---

⁶ http://startupgreece.gov.gr/sites/default/files/SME%20Factsheet%20-%20Greece%202012_en.pdf

(Ψιμάρη-Βούλγαρη, 2000) για μικρομεσαίες επιχειρήσεις του 1997, το 70% των θέσεων εργασίας του μη πρωτογενούς ιδιωτικού τομέα, δηλαδή περίπου 64 εκατ. άτομα, απορροφήθηκαν από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, ενώ κατά την περίοδο 1992-96, πάνω από το 75% της αύξησης της απασχόλησης οφείλονταν στη δημιουργία θέσεων εργασίας από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

5.1 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ.

Η δυναμική της ανταγωνιστικότητας και της ανάπτυξης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την κοινωνική συνοχή, αλλά και από την ικανότητα της ίδιας της κοινωνίας να ανανεώνεται. Κεντρικός πυλώνας όλων των δράσεων είναι η ενίσχυση της απασχόλησης και η μείωση της ανεργίας, η δημιουργία νέων και ποιοτικά καλύτερων θέσεων εργασίας μέσα από τη διεύρυνση και τη στήριξη της επιχειρηματικότητας.

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το οποίο αποτελεί τη βασική πηγή χρηματοδότησης των δράσεων για τους ανθρώπινους πόρους είναι ένα από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αποστολή του είναι η συμβολή στην ανάπτυξη της απασχόλησης μέσω της προώθησης της απασχόλησης, του επιχειρησιακού πνεύματος, της ικανότητας προσαρμογής και της ισότητας των ευκαιριών καθώς και της επένδυσης στους ανθρώπινους πόρους. Η αναβάθμιση των γνώσεων και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί τον καλύτερο τρόπο αντιμετώπισης της αβεβαιότητας που υπάρχει στον τομέα της απασχόλησης ενώ ταυτόχρονα αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων (European Commission).

Η ανάγκη τόνωσης και ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας, ως αναντικατάστατος παραγωγικός συντελεστής και αναπόσπαστος παράγοντας οικονομικής ευημερίας, παρουσιάζεται τόσο έντονα όσο ποτέ άλλοτε. Η ίδρυση νέων επιχειρήσεων που παρουσιάζουν το προφίλ της καινοτόμας επιχειρηματικής δραστηριότητας και κάνουν χρήση υψηλής τεχνολογίας και νέων αποδοτικότερων μεθόδων παραγωγής συμβάλλουν στη μακροχρόνια αύξηση της απασχόλησης και της παραγωγικότητας του συνόλου της οικονομίας.

Οι κυβερνητικοί φορείς πρέπει να είναι σε θέση πέρα από τη διαμόρφωση πολιτικών στήριξης να μπορούν να επηρεάζουν το γενικότερο επιχειρηματικό περιβάλλον και να επεμβαίνουν δημιουργικά και αποτελεσματικά στην περίπτωση αποτυχίας των αγορών και περιορισμού της εξέλιξης των μικρών, καινοτόμων επιχειρήσεων. Η συμβολή της

“κοινωνικής επιχειρηματικότητας για την προώθηση της απασχόλησης των μειονεκτικών πληθυσμιακών ομάδων και την καταπολέμηση της φτώχειας έχει αναγνωρισθεί και η εξασφάλιση μεγαλύτερης οικονομικής αποδοτικότητας επιβάλλει το συντονισμό των προγραμμάτων που απευθύνονται στις ομάδες αυτές και την εναρμόνιση οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.

Η προώθηση της επιχειρηματικότητας και της ίδρυσης νέων μικρομεσαίων επιχειρήσεων συμβάλλουν στην αύξηση της απασχόλησης και της παραγωγικότητας. Οι νέες επιχειρήσεις αν και αντιμετωπίζουν σκληρό και αθέμιτο αρκετές φορές ανταγωνισμό, κατορθώνουν επιδεικνύοντας υψηλό επίπεδο καινοτομίας, δεξιοτήτων και τεχνολογίας αφενός να εδραιώσουν την θέση τους στο ευρύτερο επιχειρηματικό περιβάλλον και αφετέρου να αποτελέσουν πηγή νέων αποτελεσματικότερων παραγωγικών διαδικασιών και ποιοτικότερων αγαθών. Τα τελευταία χρόνια, εμπειρικές μελέτες του ΟΟΣΑ καταγράφουν αυξημένη κινητικότητα εισόδου και εξόδου επιχειρήσεων, αφού οι λιγότερο παραγωγικές μονάδες αδυνατούν να προσαρμοστούν στη δυναμική της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης οικονομίας με αποτέλεσμα να συρρικνώνονται ή να αποχωρούν από τον κλάδο (ΟΟΣΑ⁷).

Η οικονομία μας εξαρτάται από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις όχι μόνο λόγω των εφευρέσεων και των καινοτομιών τους όπως έχει ήδη αναφερθεί αλλά διότι αυτές οι επιχειρήσεις απασχολούν δεκάδες εκατομμύρια ανθρώπων ενώ παράλληλα πωλούν στους καταναλωτές περισσότερα προϊόντα που κατασκευάζουν οι μεγάλες επιχειρήσεις. Επιπλέον παρέχουν στις μεγάλες επιχειρήσεις πολλές από τις υπηρεσίες, τις προμήθειες και τις πρώτες ύλες που χρειάζονται. Επειδή οι μεγάλες εταιρίες δεν μπορούν να εξασφαλίσουν προϊόντα και υπηρεσίες τόσο φθηνά όσο οι μικρές. Ανάμεσα στα είδη προϊόντων και υπηρεσιών που μπορούν να προσφέρουν πιο φθηνά οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι εκείνα με μικρά ποσοστά πωλήσεων, εκείνα που απαιτούν προσωπική επαφή με τους πελάτες και εκείνα που πρέπει να ικανοποιήσουν τις συγκεκριμένες απαιτήσεις κάθε πελάτη. Επιπλέον οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν σημαντικό παράγοντα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. Θέσεις εργασίας δημιουργούν οι επιχειρήσεις που ξεκινούν μικρές, αλλά αναπτύσσονται γρήγορα χάρη στο marketing και την τεχνολογία.

Ο αριθμός των μικρομεσαίων επιχειρήσεων για τα έτη 2005-2012 παρουσιάζει πτωτική πορεία, η οποία κορυφώθηκε τα έτη 2009-2011, ακολουθώντας την ύφεση στην οποία εισήλθε η ελληνική οικονομία. Το 2010 σημειώθηκε η μεγαλύτερη μείωση του αριθμού των

---

⁷ <http://www.oecd.org/cfe/smes/>

μικρομεσαίων επιχειρήσεων (4,77%). Το 2011 οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα ήταν λιγότερες κατά 62.287 σε σχέση με το 2009, καταγράφοντας απώλεια 144.604 θέσεων εργασίας. Ως προς την εξέλιξη των θέσεων εργασίας το ίδιο διάστημα (2005-2012), η μεγαλύτερη συρρίκνωση σημειώθηκε το 2010 (3,8%) όπου οι θέσεις εργασίας μειώθηκαν περίπου κατά 84.800 σε σχέση με το 2009. Η ύφεση αυτή εκφραζόμενη ως ποσοστό των θέσεων απασχόλησης που αντιπροσωπεύουν οι ΜΜΕ συνεχίστηκε πιο ήπια το 2011, όπου σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Cambridge Econometrics και του ECORYS, μειώθηκε σε σχέση με το 2010 κατά 2,78% (59.710 περίπου θέσεις εργασίας). Ειδικότερα οι θέσεις εργασίας του διανεμητικού εμπορίου, ο οποίος συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων, συρρικνώθηκαν σημαντικά τα έτη 2010 και 2011 παρουσιάζοντας μείωση σε σχέση με το 2009 και 2010 αντίστοιχα κατά 2,68% και 2,3%. Η μείωση αυτή μεταφράζεται σε απώλεια συνολικά 43.704 θέσεων εργασίας το διάστημα 2009-2011.

Επιπλέον αξιοσημείωτη συρρίκνωση υπέστη ο τομέας των κατασκευών, στον οποίο το 2010 οι θέσεις εργασίας μειώθηκαν κατά 10,1% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό το 2011 ανήλθε σε 5,42% (σε απόλυτους αριθμούς η μείωση μεταξύ των ετών 2009-2011 αντιστοιχεί σε 40.681 θέσεις εργασίας). Ο τομέας παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού σταδιακά συρρικνώνεται όσον αφορά στις θέσεις απασχόλησης από το 2007, με τη μεγαλύτερη μείωση της τάξεως του 7,3% να παρουσιάζεται το 2010.

Στην επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat), υπάρχει ανερτημένος ένας συγκεντρωτικός πίνακας ο οποίος παρουσιάζει τόσο τον μέσο όρο όσο και τα αντίστοιχα μεγέθη για κάθε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στον συγκεκριμένο πίνακα λοιπόν παρουσιάζονται τρία διαφορετικά μεγέθη: ο αριθμός των επιχειρήσεων ανά χώρα με το ποσοστό εκ των οποίων είναι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (SMEs), τον αριθμό των απασχολούμενων σε πλήρη απασχόληση (Full Time Equivalent - FTE) με το αντίστοιχο ποσοστό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (GVA) με το αντίστοιχο ποσοστό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (Πίνακας 1).

Σύμφωνα με αυτό τον πίνακα, ως γενική εικόνα παρατηρείται πως οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν την μερίδα του λέοντος στο σύνολο των επιχειρήσεων όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά για όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες. Στην Ελλάδα το ποσοστό αγγίζει σχεδόν το 100% καθώς ισούται με 99,9% και ανήκει στις χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά, ενώ οι χώρες με τα χαμηλότερα ποσοστά είναι οι Γερμανία και το Λουξεμβούργο με ποσοστό

99,5%, δηλαδή ένα εξίσου υψηλό ποσοστό. Αξίζει να αναφέρουμε επίσης ότι, η Ελλάδα σημειώνει ποσοστό πάνω από το μέσο όρο, ο οποίος ανέρχεται στο 99,8%.

Πίνακας 1: Συγκεντρωτικός Πίνακας EUROSTAT για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις⁸

	Enterprises		FTE		GVA	
	Total	% SME	Total	% SME	Total	% SME
EU28	22 346 729	99.8	133 767 348	67.0	6 184 825	57.5
Belgium	566 006	99.8	2 718 355	70.1	189 086	62.2
Bulgaria	312 608	99.8	1 872 997	75.5	18 246	62.3
Czech Republic	1 007 441	99.9	3 521 520	69.8	84 142	56.0
Denmark	213 358	99.7	1 602 105	65.0	119 936	62.5
Germany	2 189 737	99.5	26 401 395	62.5	1 385 501	53.3
Estonia	58 408	99.7	393 545	78.1	9 338	74.9
Greece	726 581	99.9	2 198 986	86.5	54 703	72.8
Spain	2 385 077	99.9	10 923 323	73.9	434 156	63.0
France	2 882 419	:	15 495 621	:	890 597	:
Croatia	148 573	99.7	1 002 905	68.3	19 115	54.8
Italy	3 825 458	:	14 715 132	:	646 476	:
Cyprus	46 139	99.9	224 915	:	7 864	:
Lithuania	141 893	99.8	835 630	76.2	12 155	68.5
Latvia	91 939	99.8	573 580	78.8	9 269	69.2
Luxembourg	29 265	99.5	242 533	68.3	19 250	70.7
Hungary	528 519	:	2 430 681	:	46 497	:
Malta	26 796	99.8	119 224	79.3	3 548	74.9
Netherlands	862 697	99.8	5 359 446	66.7	310 022	62.9
Austria	308 411	99.7	2 671 477	68.0	164 976	60.5
Poland	1 519 904	99.8	8 326 839	68.9	171 627	50.1
Portugal	793 235	99.9	2 942 895	:	66 360	:
Romania	425 731	99.6	3 837 868	66.4	48 432	:
Slovenia	119 644	99.8	574 479	72.3	17 140	62.8
Slovakia	398 392	99.9	1 417 228	69.7	32 922	60.5
Finland	226 373	99.7	1 457 599	63.0	86 957	59.6
Sweden	661 822	99.8	3 025 006	65.4	210 859	58.5
United Kingdom	1 703 562	99.7	17 784 620	53.0	1 037 293	50.9
Norway	278 899	99.8	1 510 838	67.6	230 661	58.6

: missing data

FTE: Πλήρης Απασχόληση, GVA: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία

Σχετικά με τους εργαζόμενους, ο αντίστοιχος μέσος όρος ανέρχεται στο 67% για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, με την Ελλάδα να σημειώνει ένα αρκετά μεγαλύτερο ποσοστό που αγγίζει το 86,5%, το οποίο είναι και το υψηλότερο μεταξύ των 28 χωρών. Στις

⁸ [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Number_of_enterprises,_persons_employed_and_gross_value_added_\(GVA\)_and_the_share_of_SMEs,_2012.png&oldid=262971](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Number_of_enterprises,_persons_employed_and_gross_value_added_(GVA)_and_the_share_of_SMEs,_2012.png&oldid=262971)

αντίστοιχες μετρήσεις το χαμηλότερο ποσοστό ανήκει στο Ηνωμένο Βασίλειο καθώς ισούται με 53%. Οι δύο τελευταίες στήλες του πίνακα παρουσιάζουν την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία από το σύνολο των επιχειρήσεων και το ποσοστό που προέρχεται από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Σε αυτή την περίπτωση η Ευρωπαϊκή Ένωση παρουσιάζει ως μέσο όρο ένα ποσοστό της τάξης του 57,5% με την Ελλάδα να ξεπερνά και πάλι τον μέσο όρο καταγράφοντας ποσοστό 72,8%. Το χαμηλότερο ποσοστό σε αυτή την περίπτωση προέρχεται από την Πολωνία με μόλις 50,1% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας να πηγάζει από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, ενώ το υψηλότερο ποσοστό καταγράφεται στην Εσθονία και την Μάλτα όπου το ποσοστό αυτό αγγίζει το 74,9%

Σύμφωνα με ανάλυση του ΙΜΕΓΣΕΒΕΕ το 2013, η οποία δημοσιεύτηκε και στην επίσημη ιστοσελίδα του ινστιτούτου, ο υψηλότερος αριθμός επιχειρήσεων εντοπίζεται στην κατηγορία πολύ μικρές επιχειρήσεις καθώς αυτές αποτελούν το 96,7% των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και σε απόλυτα μεγέθη αυτό μεταφράζεται ως 513.780 επιχειρήσεις (Πίνακας 2). Το αντίστοιχο ποσοστό για τον ευρωπαϊκό μέσο όρο ανέρχεται στο 92,1%. Ακολουθούν οι μικρές επιχειρήσεις με 2,8% και 14.978 επιχειρήσεις σε απόλυτο μέγεθος με τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο όρο να ανέρχεται στο 6.6%. Τέλος, αναφορικά με τον αριθμό των επιχειρήσεων, τελευταίες στην κατάταξη έρχονται οι μεσαίες επιχειρήσεις με ποσοστό 0.4% που αντιστοιχεί σε 2.301 επιχειρήσεις, ενώ ο αντίστοιχος ευρωπαϊκός μέσος όρος ισούται με 1,1%.

Στον ίδιο πίνακα αναφέρονται αναλυτικά και οι αριθμοί των απασχολούμενων ανά κατηγορία με τις πολύ μικρές επιχειρήσεις να έχουν 916.074 εργαζόμενους (54,5%), τις μικρές επιχειρήσεις να έχουν 282.808 εργαζόμενους (16,8%) και τις μεσαίες επιχειρήσεις να έχουν 227.958 εργαζόμενους (13,6%), ενώ τα ευρωπαϊκά ποσοστά ανέρχονται σε 28,7%, 20,4% και 17,3% αντίστοιχα. Τέλος, στον ίδιο πίνακα παρουσιάζεται και η προστιθέμενη αξία ανά κατηγορία σε δισεκατομμύρια ευρώ, με τις πολύ μικρές επιχειρήσεις να έχουν 17 δισεκατομμύρια ευρώ (34,6%), τις μικρές επιχειρήσεις να έχουν 9 δισεκατομμύρια ευρώ (18,1%) και τις μεσαίες επιχειρήσεις να 8 δισεκατομμύρια ευρώ (16,3%), ενώ τα ευρωπαϊκά ποσοστά ανέρχονται σε 21,1%, 18,3% και 18,3% αντίστοιχα.

Πίνακας 2: Αναλυτική παρουσίαση αποτελεσμάτων από το ΙΜΕΓΣΕΒΕΕ⁹

	Αριθμός επιχειρήσεων			Αριθμός απασχολούμενων			Προσπέμενη αξία		
	Ελλάδα			Ελλάδα			Ελλάδα		
	Αριθμός	Ποσοστό	Ποσοστό	Αριθμός	Ποσοστό	Ποσοστό	€ δις	Ποσοστό	Ποσοστό
Πολύ μικρές	513.780	96,7%	92,1%	916.074	54,5%	28,7%	17	34,6%	21,1%
Μικρές	14.978	2,8%	6,6%	282.808	16,8%	20,4%	9	18,1%	18,3%
Μεσαίες	2.301	0,4%	1,1%	227.958	13,6%	17,3%	8	16,3%	18,3%
MME	531.059	99,9%	99,8%	1.426.840	84,8%	66,5%	34	69,0%	57,6%
Μεγάλες	378	0,1%	0,2%	255.413	15,2%	33,5%	15	31,0%	42,4%
Σύνολο	531.437	100,0%	100,0%	1.682.253	100,0%	100,0%	49	100,0%	100,0%

Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψην όλα τα αναφερθέντα μπορούμε να καταλήξουμε στο εξής συμπέρασμα. Η Ελλάδα βασίζει την οικονομία της τόσο πριν την κρίση όσο και κατά την διάρκεια αυτής, σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις καθώς διαθέτει ένα υψηλό αριθμό μικρομεσαίων επιχειρήσεων οι οποίες απασχολούν το μεγαλύτερο κομμάτι του εργατικού δυναμικού της χώρας, και αποδίδουν υψηλότερη προστιθέμενη αξίας ακόμη και από αυτή των μεγάλων επιχειρήσεων. Άλλωστε είναι γνωστό ότι η ελληνική οικονομία δεν βασίζεται στην βαριά βιομηχανία αλλά στις μικρές και κατά κύριο λόγο οικογενειακές επιχειρήσεις που συντηρούν ακόμη και κατά την διάρκεια της κρίσης την ελληνική οικονομία.

Όμως, και οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που είναι γνωστές για την βαριά τους βιομηχανία όπως λόγω χάριν η Γερμανία, είδαμε ότι σημειώνουν σχετικά υψηλά ποσοστά στον τομέα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Έτσι, γίνεται πιο εύκολα αντιληπτή η ανάγκη και η σπουδαιότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε μία οικονομία είτε αυτή αποτελεί οικονομία «Κολλοσό» στο διεθνή χάρτη είτε όχι.

⁹ <http://www.imegsevee.gr/statistics/822--2013>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η αναλυτική παρουσίαση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε ελληνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο καθώς επίσης και η συμβολή αυτών στην ανάπτυξη και την απασχόληση. Πιο συγκεκριμένα, μετά από την κατανόηση της έννοιας «Μικρομεσαία Επιχείρηση» αλλά και των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων που αυτή μπορεί να παρουσιάζει, αναλύθηκε εκτενώς η επιρροή που αυτή μπορεί να έχει τόσο στον τομέα της ανάπτυξης της οικονομίας όσο και στον τομέα της απασχόλησης.

Μέσα από την παρούσα εργασία, έγινε κατανοητό ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν τον βασικό πυλώνα της οικονομίας τόσο για την Ελλάδα όσο και για την Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς σε αυτές δημιουργείται ένα μεγάλο ποσοστό του ΑΕΠ της κάθε χώρας, ενώ παράλληλα απασχολείται και το μεγαλύτερο ποσοστό του εργατικού δυναμικού στις περισσότερες περιπτώσεις. Βέβαια, πέρα από την αυτόνομη επιρροή που μπορεί να έχει κάθε μικρομεσαία επιχείρηση στην εκάστοτε οικονομία, έγινε κατανοητό ότι μέσα από τυχόν συνεργασίες με μεγάλες επιχειρήσεις μπορούν να συμβάλλουν περαιτέρω στην οικονομία μιας χώρας. Πιο αναλυτικά, έχει ήδη αναφερθεί ότι μία μεγάλη επιχείρηση μπορεί να απευθυνθεί σε μία μικρομεσαία επιχείρηση και να συνάψει σύμβαση συνεργασίας με απώτερο σκοπό την παραγωγή προϊόντων ή την παροχή υπηρεσιών. Έτσι λοιπόν, καταλαβαίνουμε πως μεταξύ των επιχειρήσεων δεν υπάρχει πάντα ανταγωνισμός αλλά και ευγενής άμυλα και συνεργασία με σκοπό την επιδίωξη κέρδους και κατά συνέπεια την ενίσχυση της οικονομίας. Άλλωστε δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι η οικονομία αποτελεί ένα κλειστό κύκλωμα όπου το κάθε μέλος του επηρεάζει αλλά και επηρεάζεται από τα άλλα μέλη.

Χρησιμοποιώντας δεδομένα από έγκυρες πηγές όπως αυτή της Eurostat και του ΙΜΕΓΣΕΒΕΕ, έγινε ακόμη πιο κατανοητή η σπουδαιότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων τόσο στον ελλαδικό χώρο όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ακόμη και μέσα στην οικονομική κρίση, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις καφέρνουν να αντάξιος των περιστάσεων και να ξεπεράσουν ακόμη και τις μεγάλες επιχειρήσεις στην συνεισφορά τους στην ελληνική οικονομία.

Η Ελλάδα βασίζει την οικονομία της, τόσο πριν την κρίση όσο και κατά την διάρκεια αυτής, σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις καθώς διαθέτει ένα υψηλό αριθμό μικρομεσαίων επιχειρήσεων οι οποίες απασχολούν το μεγαλύτερο κομμάτι του εργατικού δυναμικού της

χώρας και αποδίδουν υψηλότερη προστιθέμενη αξίας ακόμη και από αυτή την μεγάλων επιχειρήσεων. Άλλωστε είναι γνωστό ότι η ελληνική οικονομία δεν βασίζεται στην βαριά βιομηχανία αλλά στις μικρές και κατά κύριο λόγο οικογενειακές επιχειρήσεις που συντηρούν ακόμη και κατά την διάρκεια της κρίσης την ελληνική οικονομία. Βέβαια, ακόμη και χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ακμάζει η βαριά βιομηχανία, παρατηρούνται αρκετά υψηλά ποσοστά στον κλάδο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό της Γερμανίας το οποίο κάνει ακόμη πιο αντιληπτή την ανάγκη και την σπουδαιότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε μία οικονομία είτε αυτή αποτελεί οικονομία «Κολλοσό» στον Παγκόσμιο χάρτη είτε όχι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Acs, Z. J., and Audretsch, D. B., (1990), “Innovation and small firms”, *Mit Press*.

Beck, T., Demirguc-Kunt, A., Laeven, L., Levine, R., (2004), “Finance, firm size and growth”, *The World Bank Mimeo*.

Beck, T., Demirguc-Kunt, A., Levine, R., (2005), “SMEs, growth and poverty: Cross-country evidence”, *Journal of Economic Growth*, Vol.10, pp.197-227.

Carlsson, B., (1989), “The Evolution of Manufacturing Technology and its Impact on Industrial Structure: An International Study”, *Small Business Economics*, Vol. 1, No. 1, pp. 21-38.

Carson, D., (1985), “The Evolution of Marketing in Small Firms”, *European Journal of Marketing*, Vol. 19, No. 5, pp. 7-16.

Daskalakis, N. and Psillaki, M., (2008), “Do country of firm factors explain capital structure? Evidence from SMEs in France and Greece”, *Applied Journal Economics*, Vol.18, pp.87-97.

Dosi, G., (1988), “Sources, Procedures and Microeconomic Effects of Innovation”, *Journal of Economic Literature*, Vol. 26, No. 3, pp. 1120-1171.

Hawawini, G., Subramanian, V. and Verdin, P., (2004), “The home country in the age of globalisation: how much it matters for firm performance?”, *Journal of World Business*, Vol. 39, pp. 121 - 135.

Hyvättinen, H., (2006), “Interface standards and creating innovation markets—implications on SMEs in a technology programme”, *Technovation*, Vol. 26, No. 2, pp. 262-273.

Mihail, M., (2003), “Labour flexibility in Greek SMEs”, *Personnel Review*, Vol.33 Iss.5, pp.549-560.

Murphy M. (2007), “Μάνατζμεντ Μικρών & Μεσαίων Επιχειρήσεων”, Κλειδάριθμος, Αθήνα.

Nader, A.E., Shamsuddin, A., Zahari, T., (2009), “Virtual R&D Teams in Small and Medium Enterprises: A Literature Review”, *Scientific Research and Essays*, Vol.4 No.13, pp.1575-1590.

Rothenbuecher, R. and von Hoyningen - Huene, J., (2008), “The rise of emerging markets in mergers and acquisitions”, A.T. Kearney, Inc.

Snodgrass, D., Biggs, T., (1996), “Industrialization and the small firm”, *International Center for Economic Growth*, San Francisco.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων, Βρυξέλλες 25/6/2002, «Σύσταση της επιτροπής για την τροποποίηση της σύστασης 96/280/EK σχετικά με τον ορισμό των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων», σελ. 4, 6-7

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2003, 3 20). <http://ec.europa.eu/>. Ανάκτηση 3 30, 2014, από http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/sme-definition/index_el.htm

Murphy M. (2007), «Μάνατζμεντ Μικρών & Μεσαίων Επιχειρήσεων», *Κλειδάριθμος*, Αθήνα.

Παπαλεξανδρή, Ν., & Μπουραντάς, Δ. (2003)., «Διοίκηση ανθρωπίνων πόρων», *Εκδόσεις Μπένου*, Αθήνα

Πετράκης, Παναγιώτης (2004), «Η Επιχειρηματικότητα», Αθήνα

Τομάρας, Πέτρος (2009), «Εισαγωγή στο Μάρκετινγκ και στην Έρευνα Αγοράς», *Εκδόσεις Σταμούλης*, Αθήνα

Ψιμάρνη-Βούλγαρη, Φ. (2000). «Χρηματοοικονομική και στατιστική ανάλυση της συμπεριφοράς των μεταποιητικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην Ελλάδα» (Doctoral dissertation, Πολυτεχνείο Κρήτης. Τμήμα Μηχανικών Παραγωγής και Διοίκησης).

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

<http://www.imegsevee.gr/arhtrografia/221-orismos>

<http://www.oecd.org/cfe/smes/>

[http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Statistics on small and medium-sized enterprises](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Statistics_on_small_and_medium-sized_enterprises)